

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

Controversia VI. De reitentia actiua & formali qualitatis, vbi de
successione & continuatione alterationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

quintum gradum, ergo neque ipsi gradui: consequentia probatur, quia agens nihil potest corrumpere, quod illi non fuerit applicatum. Respondeo concessio primo antecedenti, negando consequentiam, & confirmationem illius: falsum enim est agens debere applicari effectui, quem corrumpit, quia possunt agens & effectus corruptus nunquam simul existere, si effectus corrumpatur in primo instanti, quo producit agens; ergo tunc nunquam erunt applicata. Secundo proba à priori hanc applicationem non requiri. Applicatio debet esse inter agens, & passum, & do requiri inter agens, & effectum: gradus frigiditatis corruptus non est effectus agens corrumpentis illum, caloremque producentis, hoc enim respicit tanquam effectum primarium calorem productum, & tanquam secundarium priuationem frigiditatis: ergo etiam si effectus deberet esse applicatus agenti, negatio frigiditatis, & non ipsa frigiditas deberet agenti calido applicari.

Obiicies secundò. Agens calidum in primo instanti, quo applicatur passio, producit quantum gradum caloris, & corrumpit quantum frigiditatis: ergo quintus gradus frigiditatis corruptus nunquam resistit propriæ corruptioni, neque introductioni quarti gradus caloris. Consequentiam probabis. Gradus frigiditatis non resistit in instanti, in quo corrumpitur, quia in illo non est, non in instanti antecedenti, quia in illo nondum erat applicatum contrarium: ergo nunquam resistit. Respondeo gradum frigiditatis corruptum nunquam efficaciter resistisse, quia gradus contrarius caloris, & agens illum producens ab illo victoriam reportarunt, resistisse tamen ineffaciter, non in instanti in quo corrumpitur propter rationem dictam, sed in instanti præcedenti ipsam applicationem, in quo potuit esse resistentia, etiam si contrarium non esset applicatum, sed tantum esset applicandum in instanti sequenti, quod probabo agens de resistentia formali Contruerf. 6. Punct. 2.

Tertiò, alij frigidius obiiciunt. Agenti non datur in hoc instanti concursus causæ primæ, quia illum exigit in hoc instanti, sed quia in instanti præcedenti exigit: sed in instanti præcedenti primam applicationem non exigit concursum: ergo in instanti, in quo primò applicatur non illi debetur concursus. Respondeo negando antecedens, quod multis posset refelli: Sol enim in primo instanti, in quo existit, lucem producit, ab illis tamen abstinere, illa enim quæ gratis dicuntur absque vllis expensis reicienda sunt.

CONTROVERSIA VI.

De resistentia actiua, & formali qualitatis, ubi de successione, & continuatione alterationis.

ACTIVA qualitas non solum se in alienum insinuat subiectum, verum etiam contrariam qualitatem, haud sine illius repugnantia ex proprio expellit subiecto, hanc repugnantiam ex parte qualitatis expulsi iure optimo resistentiam Philosophi appellant, quam in formalem, & actiuam diuidunt, de vtriusque impræsentiarum est sermo instituendus, & quia ex hac successio alterationis, illiusque continuatio, vel discontinuatio dependet sub eodem capite de resistentia qualitatis, continuatione, & successione alterationis disputo.

PUNCTVM PRIMVM.

De resistentia actiua.

Patres Conimbric. 1. de genere cap. 9. q. 3. resistentiam diuidunt in negatiuam, priuatiuam, & contrariam. Resistentia negatiua est incapacitas subiecti ad formam aliquam recipiendam, quam habet substantia spiritualis respectu materialis accidentis. Resistentia priuatiua, quæ ab aliquibus passiuæ dicitur, reperitur in subiecto formæ

Franc. de Ouedo Philosoph. Tom. 1.

capaci, ei tamen neutiquam, aut ægè cedente: verumtamen absque vlla actione, ut cum saxum illud nitenti frangere, & corpus conanti leuare, à quaque illam intendenti calefacere resistunt. Tandem resistentia contraria est quando actione propria aduersarium impetit qualitas, cuiusque vires debilitat, ut cum ignis resistit aquæ per calefactionem eius frigiditatem corrumpendo, quæ corrupta, veluti emortuo contrario ignis illi resistit, & veluti victoriam reportat.

Pater Suar. tom. 2. Metaphysic. disp. 43. sect. 2. n. 8. docet duobus modis contingere rem aliquam alteri resistere. Primò contingit per immediate ipsam repugnantiam. Hæc est resistentia quam passiuam, seu passiuam Conimbric. appellant. Secundo radicaliter, & quasi per diminutionem virtutis alterius contrarij, videlicet qualitatis. Hanc resistentiam vocant Conimbric. contrariam, & actiuam dicitur, consistit enim in actione, quæ calidum per productionem caloris in passio frigido gradum frigiditatis corrumpit, & vires adimit inimico, ne illis impetatur. De resistentia negatiua mentionem non fecit Suar. quia propriè resistentia non est, sed incapacitas subiecti, de qua, siue resistentia appelletur, siue non, nil peculiare dicendum occurrit.

Ex dictis constat adæquatè diuidi resistentiam in actiuam, & formalem. Resistentia actiua, & iuxta Conimbric. contraria, quam Suar. radicalem appellat consistit, in actione destructiua contrarij. Resistentia formalis, iuxta Conimbric. priuatiua rectè explicatur à Suario n. 10. Ex cuius sententia consistit in eo quod subiectum per qualitatem, vel dispositionem in illo existentem impedit ne alia forma contraria impossibilis cum ea quam habet, introducat. Hanc resistentiam Punct. 2. latè explanabo.

Communis sententia resistentiam actiuam iuxta modum nuper explicatum constituit in actione destructiua contrariæ qualitatis, frigiditatis videlicet, quæ calidum resistit, ne frigidum agens tantam frigiditatem producat, quantum produceret, si duos illos gradus corruptos retineret. Rem ita contingere certum est. De voce tamen potest esse contentio, an videlicet destructio contrarij propriè, & formaliter dicenda sit resistentia. Hæc enim est quasi defensio resistentis, & impeditio effectus intenti à contrario cuius corruptio offensio proprius quàm defensio dicenda videtur, sed quidquid sit de nomine, re admissa, assero aliam resistentiam actiuam reperiri in motu alterationis, quæ proprius resistentia dicitur, ac proinde hanc ego cum Suario resistentiam radicalem, seu remotam voco, illam verò quam modò assignabo, resistentiam formalissimè, & propriè dicendam esse affirmo.

Ut probem dari actiuam resistentiam distinctam à præcedenti assignata, & à resistentia formali, pono duo agentia contraria, quorum neutrum agit in alterum, quia intra sphaeram actiuitatis non sunt, vel quia Deus negat vtriusque concursus, ut destruat aliud, sed vtrumque agere in passum tertium, in quo casu proba dari resistentiam distinctam à formali, quæ propriissimè actiua dici debet. Resistentiam formalem dicere informationem Philosophorum vna vox est, sed hæc seclusa datur alia resistentia se tenens ex parte agentis distincta à resistentia actiua supra data: ergo Minor tantum indiget probatione, pro qua pono calidum ut octo, & frigidum ut octo applicata passio omnino nudo. In hoc casu, si agentia sunt eiusdem virtutis, quodlibet produceret quatuor gradus qualitatis, & subiectum erit calidum ut quatuor, & frigidum ut quatuor, si alterum horum calidum, verbi gratia, fortius sit, hoc maiorem qualitatem produceret, & subiectum erit calidum ut quinque, & frigidum ut tria, in quo casu vtrumque agens ab altero fuit impeditum, ne maiorem qualitatem in subiecto produceret, calidum enim maiorem intensionem efficere, si frigidum abesset, & frigidum scilicet si calidum non resistisset: ergo fuit resistentia inter hæc agentia, quæ non potuit in informatione qualitatem consistere, quia antecederet ad calorem productum resistebat agens calidum, ne frigidum præoccuparet subiectum frigiditate producta, & prius naturæ quam hæc produceretur, resistebat frigidum, ne calidum agens calorem produceret, quo subiectum impediretur, & frigiditatem recipere non posset, quod necessariò dicendum est, alias nulla potest reddi ratio, propter quam hæc agentia mutuo sibi impediuntur, & æquè intensum vtrumque producat effectum, vel vnum intensiorem, quam aliud, quia si dicas frigidum tantum produxisse tres

Qq 3 gradus

gradus, quia calor quinque produxit: inquiri cur frigidum non impediuit calido productionem quinti gradus, sicut impediuit productionem sexti. Si enim frigidum impedi- ret ne calidum quinque gradus produceret recte posset quatuor frigiditatis producere.

6 Dices calorem resistisse ne impidiretur à productione quinti gradus: Rectè sanè: ergo resistebat calidum vt produceret quintum gradum, quem cum victoria contra resis- tentiam frigidi produxit: ergo ante productionem calo- ris fuit resistentia ex parte calidi agentis: ergo ante infor- mationem caloris impedita fuit resistentia ex parte agentis, quæ resistentia actiua dici debet.

7 Rem clarè oculis cernes, si tibi proponas passum tan- tum potens recipere vnicum gradum caloris, vel frigidi- tatis, quia iam aliunde habet alios septem gradus, vel quia illud tibi fingis capax vnus tantum gradus qualita- tis: si huic passo applicarentur duo agentia actiuitate om- nino æqualia, quorum vnum intenderet producere gradu caloris, aliud frigiditatis, neutrum gradum illum produce- ret, producturum quodlibet talem gradum in absentia contrarij: ergo tunc daretur resistentia nulla qualitate producta, & absque vlla informatione tenens se ex parte agentis: ergo daretur resistentia actiua distincta à formali, quæ non consistit in destructione contrarij.

8 Hanc resistentiam ego constituo in actu primo causæ determinatæ à se producere effectum etiam in præsentia contrarij independentem ab exigentia, quam habet effectus ad sui conseruationem. Per actum primum intelligo, id quod nomine actus primi strictè intelligitur, videlicet virtutem actiuam cum omnibus prærequisitis ad actionem, quia sine his virtus actiua non petit suum effectum produ- cere, & consequenter non petet ne contrarius effectus producat, neque illius productioni resistit. Addidi à se determinatæ &c. quia si ita non sit, sed indifferens effectum producere, illum à se non petet producere, ac proinde non resistit, neque enim sufficeret, vt calidum resisteret frigi- ditati producendæ, posse calorem producere, si determi- natum non esset ad illum producendum, quia posita virtu- te, & non determinatione ad productionem ad exigen- tiam cuiusque extrinseci cessaret ab actione, ac proinde non resisteret, vt in illam proficeret.

9 Est ergo resistentia actiua actus primus ad qualitatem impossibilem cum alia à se determinatus, & propen- dens in actionem ad qualitatem terminatam, sicut enim resistentia formalis, vt postea dicam, non consistit tantum in informatione formæ impossibilis, sed addit exigen- tiam formæ ad sui conseruationem, sic resistentia actiua non tantum dicit potentiam productiuam qualitatæ, sed exigentiam, & inclinationem ad talem qualitatem produ- cendam. Rationem à priori accipe, resistentia dicit cona- tum, & vim ad effectum, pro quo est resistentia, & contra effectum ad quem impediendum ordinatur, non enim resis- teret, ne hostes ingrederentur ciuitatem, Dux, qui por- tas haberet oclusas, si ex se determinatus non esset ad il- las oclusas habendas quibuscumque aliis contrarium pe- tentibus, neque resistit, vt manibus teneat gladium, qui ita tenet illum, vt cuiusque petenti cedat, nullumque conatum adhibeat contra eum, qui propriis manibus il- lum auferre tentat. Sic actus primus potens producere effectum à se non determinatus tamdiu illum producet, quamdiu ab alio determinetur, ex extrinseco non deter- minatur, vel saltem impediens, nil producit: ergo non resis- tit sua productione.

10 Ex hoc infero, quod certum puto, scilicet causam pri- mam conseruantem effectum ad exigentiam illius nullo modo resistere, vt illum conseruet, vel vt contrarium agens illum non destruat, quia ex se in ratione causæ primæ in- differens est ad producendum, & non producendum, & ita effectum producit, & conseruat, vt extrinseco non exigente illum non conseruet: ergo ex se non resistit actioni, quod si non statim conseruans calorem ad præsentiam frigidi agentis, desistat à conseruatione illius non est quia contra exigentiam frigidi agentis in actione petat persistere, sed quia ipse calor conseruatus in hoc instanti petit, vt adhuc in præsentia contrarij Deus eandem conseruationem in posterum pretendat, ac proinde tota resistentia, quam frigidum patitur in conseruatione caloris à causa prima, consis- tit in exigentia quam habet calor ad sui conseruationem, ac proinde si frigidum agens fortius peteret destructionem caloris, quam calor petit sui conseruationem, statim Deus

hanc suspenderet, & deuicta exigentiâ, quam habet calor ad sui conseruationem Deus præsto esset illum non conseruare, neque ex parte Dei aliqua esset resistentia ad ca- lorem conseruandum.

Dixi resistentiam consistere in actu primo à se determi- nato ad qualitatem producendam, & causam primam conseruantem effectum actiue non resistere; cum hoc tamen benè stat, quod si Deus à se nulla causâ exigente vellet etiam contra aliarum exigentiam conseruare calorem, Deum actiue resistere per ipsum actum primum, qui sup- ponitur ad calorem, in quo includitur voluntas Dei inde- terminata independentem ab exigentiâ effectus, & resis- tentia contrarij ad illum conseruandum, licet enim tunc Deus non esset determinatus per modum naturæ ad calorem producendum, esset tamen à se determinatus per actum suæ voluntatis prædefinientis conseruationem effectus in- dependentem ab exigentiâ, quam habet ipse effectus ad sui conseruationem, & à contrario exigente destructione eiusdem, quapropter si daretur calor impossibilis cum frigiditate, qui non peteret conseruari, Deus tamen vel- let illius conseruationem exhibere contra exigentiam frigiditatis, tunc frigiditas non produceret in subiecto, non ratione resistentiæ formalis, quæ in calore non esset, hæc enim dicit exigentiam qualitatæ ad sui conseruationem, sed ratione resistentiæ actiue, videlicet ratione actus pri- mi Dei à se determinati non cessare ab actione quolibet contrario oppositum exigente. Noto tamen hanc resis- tentiam actiuam fore distinctam ab ea, quæ modo datur, quæ consistit in determinatione actus primi ad effectum per mo- dum naturæ, Deus autem tunc à se determinatus esset ad productionem effectus non per modum naturæ, sed libere.

Si verò Deus conseruaret calorem non ipso calore, ne- que alia causâ exigente conseruationem illius, ita tamen, vt præstaret cessare ab actione quotiescumque quolibet causâ exigeret corruptionem caloris actiue non resis- teret, quia licet esset determinatus à se calorem producere, non tamen esset determinatus à se calorem producere, ne- que conseruare in præsentia causarum exigentium nega- tionem talis conseruationis: tunc enim Deus conseruaret calorem per actum, quo diceret, etiam si nulla causâ petat conseruationem caloris illam exhibere volo, dum aliqua oppositum non petat.

Obiicies sequi ex hoc frigidum minus fortè non resi- stere in præsentia calidi fortioris, vt producat suam frigi- ditatem, quia non est determinatum ad illam producen- dam in præsentia fortioris agentis. Respondeo negando sequelam, & confirmationem illius, frigidum enim, etiam minus fortè petit, & conatur adhuc in præsentia agentis fortioris suam producere frigiditatem, licet illam non pro- ducat, quia agens fortius illi violentiam infert.

Ex his inferes agens frigidum nullam vincere resis- tentiam actiuam in expulsiōe caloris conseruari à causa pri- ma, & rationem reddes, cur calor etiam si non dependat in conseruari ab igne hoc absente facilius corrumpatur, quam corrumpitur eodem igne præsentem.

Resistentia actiua sic explicata potest considerari in 15 actu secundo quasi in actuali lucta, & in ipso certamine, & in actu primo ad luctam parata. Resistentia in actu primo, est actus primus supra explicatus per se consideratus quolibet alio extrinseco secluso. Resistentia in actu se- cundo, est idem actus secundus in præsentia contrarij, per positionem enim huius, illo supposito resistentia in actu secundo intelligitur, quia in actu primo est totus conatus ad effectum producendum ad actuale luctam requisitus, & tantum hæc non erat ex defectu contrarij, non enim potest intelligi lucta, & certamen nisi inter duo se inui- cem oppugnantia, neque ad hanc requiritur effectus ali- quis, quando enim duobus contrariis se oppugnantibus vnum producit effectum, vtrumque resistit, & alterum nil agit, & casu quo vtrumque impeditum ab altero cessaret ab actione, in actu secundo verè pugnarent, & resisterent nullo interueniente effectū, hic enim sicuti illius actio non se tenet ex parte resistentiæ, sed est effectus illius, & victoria, quam reportat agens ex resistentia, agens enim vt agens in præsentia contrarij dicit duo, resistentiam consis- tentem in actu primo, & victoriam consistentem in actu secundo. Agens enim non resistit actiue per actionem, sed per virtutem ad illam, neque resistit formaliter acti- ua resistentia agendo, sed resistit dum agit, quia dum agit per modum actus primi propendentis in effectum resistit.

resistit actui, & per ipsum actum secundum pro quo est resistentia victoriam suae resistentiae nansciscitur.

16 Potest insuper in actu primo considerari resistentia respectu duplicis termini, respectu effectus producti, & respectu negationis effectus producendi à contrario, verbi gratia, in actu primo ignis potens producere est resistentia pro calore producendo, quem impedire intendit agens frigidum contrarium & est resistentia contra frigiditatem producendam, quam intendit impedire ignis in actu primo potens calorem producere, actus enim primus ignis petit productionem caloris, ac negationem frigiditatis, & in utramque immediatè propendit, non enim tantum ignis impedit frigiditatem medio calore producta, sed immediatè, & per se ut patet in casibus supra positis, dum duo agentia contraria applicantur subiecto nudo omni qualitate, in quo antecedenter ad productionem caloris impedit agens calidum productionem frigiditatis, & in casu quo utrumque agens esset aequè forte, & passum tantum esset capax vnius gradus, in quo utrumque agens mutuo aliud arceret à productione qualitatibus, quam intendebat producere, & non media aliqua qualitate producta.

17 Ita tamen actus primus, seu ignis in actu primo constitutus respicit immediatè utrumque terminum: verbi gratia calorem, & negationem frigiditatis, ut terminum positivum primario, & per se, negativum verò, licet immediatè, secundario & ratione alterius respiciat, idem enim ignis intendit impedire frigiditatem ut producat calorem, ne videlicet frigiditas illius actionem retardet, vel suum effectum oppugnet, non tamen intendit producere calorem ut impediatur frigiditatem, natura enim primario intendit generationem, quae consistit in productione formae positivae, & secundario corruptionem, seu non esse alius formae, quod in corruptione includitur.

PUNCTUM II.

Quid sit resistentia formalis.

1 Resistentia actui explicata, formalis explicata facilius est, consistit in informatione formae impossibilis cum alia producenda, & in exigentia eiusdem formae ad sui conservationem, quae duo necessario requiruntur ad resistentiam, quia si forma tantum esset impossibilis cum alia, & non exigeret conservationem sui in primo congressu contrariae qualitatibus deficeret, & proprio abscessu illi aditum patefaceret, quae inoffenso pede absque ulla resistentia subiectum ingrederetur, nec sufficit exigentia conservationis sine impossibilitate, quantumvis enim albedo exigit propriam conservationem, & illam obtineat, non ideo calori, cum quo potest componi resistit, consurgit ergo ex his duobus resistentia formalis, quia ratione impossibilitatis petit calor ne simul cum illo in subiecto reperiatur frigiditas, & ratione exigentiae propriae conservationis petit idem calor in subiecto permanere, quo fit, ut petat ne frigiditas in subiecto introducat, & resistat illius productioni, & illam iam productam petat expelli, eo ipso quod in subiecto reperiatur.

2 Hanc exigentiam quam habet calor negationis frigiditatis in eodem subiecto prouenit ex duplici capite: primo quia calor petit esse in subiecto, & petit non comitari frigiditatem, ac proinde ut sit in subiecto sine societate frigiditatis, petit id quod est necessarium, videlicet frigiditatem abigi à subiecto. Huius exigentiae aliud est caput appetitus ad propriam conservationem, quem habet calor, quamque destruere machinatur frigiditas, cum enim calor petat suam conservationem, petit negationem illius quod hanc conservationem expugnat.

3 Ex his inferes resistentiam formalem posse considerari respectu duplicis termini, videlicet respectu eiusdem formae caloris, verbi gratia, exigentis propriam durationem pro qua resistit, ne destruat, & respectu negationis formae contrariae, pro qua similiter resistit, vel quod idem est respectu formae contrariae, contra quam resistit, ut corrumpatur, vel ut non producat, & utraque resistentia est immediata licet primo forma informis resistat pro sui conservatione, quae pro negatione conservationis formae contrariae, vel contra illius conservationem, sicut dixi de resistentia actui immediatè respiciente effectum, què intendit producere, & negationes effectus producendi ab agente

contrario, hanc secundario respiciente, & illum primario.

Rursus resistentia formalis potest considerari in actu primo, & in actu secundo, in actu primo est per suamet entitatem, in actu secundo constituitur per praesentiam contrarii in hoc instanti, vel instanti immediatè futuro, ut postea explicabo. Permanentia verò formae in subiecto & negatio formae contrariae introductae contra exigentiam agentis procedentis in productionem illius est victoria, & effectus resistentiae. Cum verò forma contrario expellitur in hoc instanti contra exigentiam, quam habuit in praecedenti, in quo petit conservationem pro hoc instanti, in quo fuit corrupta, resistentia quae fuit in instanti praecedenti dicitur in isto deuicta. Ceterum calor informans subiectum respectu frigiditatis in illo producta resistit sine victoria, & inefficaciter, respectu verò illius frigiditatis, quae produceretur si calor non informaret subiectum, & de facto non producitur, resistit efficaciter, & cum victoria eodem modo respectu gradus corrupti in hoc instanti inefficaciter resistit in praecedenti, in quo petit non corruptionem, sed conservationem pro hoc instanti, respectu verò graduum permanentium qui à contrario corrumpentur, nisi defenderent per exigentiam propriae conservationis efficaciter & cum victoria resistit forma.

5 Demum in ordine ad diuersum tempus prius resistit qualitas existens in hoc instanti respectu suae conservationis, vel pro sua conservatione, quam respectu negationis contrariae qualitatibus, seu contra existentiam eiusdem qualitatibus contrariae, qualitas enim existens in hoc instanti non resistit, ne corrumpatur in hoc instanti, in quo iam supponitur, quia resistentia in hoc instanti inuoluit existentiam resistentis in eodem instanti: ergo ex suppositione, quod calor resistat in hoc instanti implicat non existere: ergo implicat in illo corrumpi, quia in instanti, in quo aliquid corrumpitur non existit: ergo implicat in illo resistere corruptioni faciendae in eodem instanti, quia resistentia in actu secundo debet esse respectu rei possibilis, & respectu rei, quae ablata resistentia fieri posset, sed ex eo quod calor existat in hoc instanti, non potest in illo corrumpi: ergo eo ipso quod existat in instanti A, non potest resistere corruptioni pro illo instanti. Eodem modo assero calorem existentem in instanti A, non exigere in actu secundo conservationem ipsius in eodem instanti. Haec conclusio est eadem cum praecedenti diuerso modo explicata, quia calorem exigere conservationem, & resistere corruptioni idem est, sed calor existens in instanti A, non resistit corruptioni pro eodem instanti A: ergo non exigit conservationem pro eodem instanti. Probatur conclusio, eodem modo. Calor existens in instanti A supponitur conservatus in instanti A: ergo non potest efficaciter petere, neque consequi conservationem pro illo instanti. Resistit calor existens in hoc instanti suae corruptioni, vel pro sua conservatione pro instanti sequenti B, & calor existens in instanti A, petit ex hoc instanti conservari in instanti sequenti B, & quod idem est in illo non corrumpi.

6 Ex hac resistentia respectu suae conservationis alia suboritur respectu negationis contrariae qualitatibus pro eodem tempore, quia eo ipso quod calor in instanti A petat conservationem pro instanti B, petit pro eodem instanti B negationem formae contrariae, utpote necessariam ad conservationem, quam petit, quia si in instanti sequenti B esset forma contraria, non esset in eodem conservatio caloris, sic ut calor existens in instanti A consequatur id, quod petit pro instanti B, videlicet sui conservationem, petit pro eodem instanti negationem frigiditatis oppositae cum conservatione, quam petit.

7 Insuper calor existens in instanti A, exigit negationem frigiditatis pro eodem instanti A, quam efficaciter consequitur, quia ex eo quod supponatur octauus gradus caloris in instanti A, non supponitur in eodem instanti negatio primi gradus frigiditatis independentem à resistentia caloris in eodem instanti, imò haec causalis est vera, quia octauus gradus caloris informat subiectum in instanti A non introducit in eodem instanti A primus frigiditatis, aliis introducendus. Haec tamen est falsa, quia octauus gradus caloris existit in instanti A, conservatur in instanti A. Existentia enim in hoc instanti supponit in illo conservationem.

8 Obiicies: ideo resistit octauus gradus caloris primo frigiditatis

frigiditatis, ne ab illo corrumpatur, sed octauus gradus caloris existens in instanti *A*, à nullo potest corrumpi in illo instanti: ergo in illo instanti non resistit primo gradui frigiditatis. Respondeo octauum gradum caloris existentem in instanti *A*, resistere introductioni primi frigiditatis, quia licet ab illo non possit corrumpi in instanti *A*, in quo iam supponitur, posset tamen corrumpi in instanti sequenti *B*, unde octauus gradus caloris petens in instanti *A* non corrumpi, in instanti *B*, resistit productioni primi gradus frigiditatis, quo possit corrumpi in instanti *B*, si in instanti precedenti *A*, fuisset in subiecto productus. Ad argumentum in forma distinguenda est maior. Ideo resistit octauus gradus caloris primo frigiditatis ne ab illo corrumpatur in instanti, in quo existit, nego maiorem: ne ab illo corrumpatur in instanti sequenti, concedo maiorem: Deinde minori concessa nego consequentiam.

9 Ex his inferes calorem existentem in instanti *A*, resistere suæ corruptioni, seu exigere suam conseruationem, quod idem est pro instanti sequenti, non pro illo in quo est introductioni verò formæ contrariæ pro instanti in quo est. & pro instanti sequenti. Similiter inferes gradum expulsum frigiditatis non resistere adhuc in actu primo gradui caloris producti in instanti, in quo expellitur, quia in instanti in quo expellitur iam non est, ac proinde non potest exigere suam conseruationem, neque remotionem contrarij, quam consequenter petit, resistebat ergo gradus expulsum in instanti precedenti propriæ expulsiōi pro instanti sequenti in quo facta fuit contra exigentiam, quam habuit gradus expulsiōis in instanti antecedenti. Neque ex eo quod exigentia non sit in instanti *B*, licet inferri non possit contra illam fieri in eodem instanti *B*, quia exigentia præterita erat de re futura, contra quam fieri potest ipsa transacta, sicut fit hodie contra præceptum quod fuit heri de ieiunio hodierno, transacta iam exigentia præcepti, tantum illius obligatione durante in illo, cui fuit impositum. Sic resistentia transacta imponebat Deo obligationem quandam moralem, qua tenebatur ex vi authoris naturæ conseruare entitatem, quæ fuit in instanti precedenti, in hoc instanti, eo præcisè quod in instanti precedenti ipsa pro hoc instanti conseruationem petiisset: quod si Deus alia causa naturali oppositum exigente hac obligatione nō teneatur, sicut ego non teneor præcepto imposito, si aliud vrgentius cuius adimpletio impossibilis est cum adimplerione prioris pro eodem tempore vrgeat, & de facto talem conseruationem non exhibeat, etsi non deficiat à lege authoris naturæ, faciet tamen contra exigentiam entitatis, quæ suam conseruationem auidè petierat. Hæc apprimè notanda sunt pro solutione difficilis argumenti, quod adducam Punct. 4. contra successionem actionis, quodque doctissimum recentiorum malè vexauit, & in singularem sententiam traxit.

10 Dixi ad resistentiam in actu secundo non requiri quod agens contrarium sit in actu primo in instanti, in quo fit resistentia, sed sufficere esse futurum in instanti sequenti, cuius rationem ex doctrina tradita facile reddo. Primus gradus caloris petit in instanti *A* non produci octauum frigiditatis in instanti *B*, & sufficit ut possit impedire, & ut de facto impediat hanc productionem, quod agens habens virtutem ad producendum octauum frigiditatis sit in actu primo ad illam producendam in illo instanti *B*, quia si in illo cesset actio, ex vi exigentiæ, quam habuit primus gradus caloris in instanti *A*, dicitur hic primus gradus resistisse efficaciter in instanti *A* octauo frigiditatis producendo in instanti *B*, etiam si principium illum producturum non fuerit in actu primo in instanti *A*, sed in instanti *B*, imò impertinens est, ut agens impediatur in instanti *B* illud fuisse in actu primo in instanti *A*.

11 Alia est differentia inter resistentiam actiuam, & formalem, quod resistentia actiua impeditur ab alia actiua, & duæ resistentiæ actiuæ inter se digladiantur, ut patet in duobus agentibus applicatis eidem subiecto, quorum virtus actiua vnus retardat virtutem actiuam alterius. Cæterum resistentia formalis non cessat cum alia resistentia formali, nulla enim illarum alteram impedit, vbi autem non est imperus ex vna parte saltem, non potest esse lucta, & concertatio, sed cum actiua, quæ illam impugnat, & à qua vincitur, cum vincitur, non ab alia formali, quia resistentiæ formales tantum curant de defensione qualitatis, pro qua resistunt, & qualibet qualitas per for-

malem resistentiam se ipsam in proprio subiecto tuetur, unde resistentiæ qualitatum existentium in diuersis subiectis sunt in ordine ad subiecta diuersa, ac proinde nullam possunt in se habere oppositionem, calor enim in igne per formalem resistentiam tantum respicit ignem, & frigiditas in aqua formaliter resistens aqua tantum intuetur. Pugnatur ergo resistentia formalis cum virtute actiua contrarij, à qua impetitur, & cuius conatus formaliter resistit, virtus enim actiua ignis intendit producere calorem in aqua, & resistentia formalis frigiditatis existenti in aqua, igni resistit, & exigit conseruationem eiusdem frigiditatis in subiecto, in quod ignis calorem introducere intendit.

Obiicies: quando agens calidum intendit producere calorem in passio, frigiditas passio tantum se ipsam tuetur petendo à Deo, ne ab actione conseruatiua illius motus exigentiæ agentis calidi deficiat, sed potius illud coarctat, ne calorem in suo subiecto producat, quo facto Deus quasi ad preces frigiditatis illam conseruat contra exigentiam caloris indendentis illam destruere: ergo frigiditas non resistit, si quidem non est, quæ immediatè detinet agens calidum, ne agat, sed Deus ad instantiam frigiditatis, qui illius exigentia exoratur, illam manu tenet per continuationem, & agens calidum coarctat ne in frigidum agat.

13 Respondeo verum esse frigiditatem ab agente calido laceffitam nil aliud agere, quam ad Deum confugere, vtilitatem conseruet, & ne cum agente calido concurrat. Desinitque immediatè esse, qui denegat agenti id, quod petit, & concedit passio, quod intendit, cum hoc victor euadit, & è contra, quando vincit agens, nihilominus non dicitur Deum resistere, ne calidum agens calorem inducat, sed frigiditatem agentem, ut Deus cum agente calido non concurrat, sed potius ut ipsam conseruet, quia licet Deus denegat agenti victo, quod petit, & tribuat passio victori, quod exigit, vel è contra, hoc non facit ex se, sed tanquam author naturæ, illius legibus ductus, illiusque munus est iuxta exigentiam causarum operari, id autem quod Deus operatur ad exigentiam causarum naturalium tali deficiente exigentia non operaturus, causis naturalibus tribuitur.

14 Cæterum Deus, cum denegat concursum agenti, cui repugnat qualitas existens in passio, vel quando contra exigentiam eiusdem qualitatis illam destruit, quia illius destructionem exigit agens, quatenus est ex se indifferens est, ut faueat agenti actiue petenti, vel qualitati in passio formaliter resistenti, illique annuit quod maiori impetu, seu conatu propendit in terminum suæ exigentiæ, quod ex vi authoris naturæ præstare teneretur, ac proinde ex se Deus neque agenti, neque passio, neque pro passio, aut agente resistit, sed iuxta resistentiam illorum operatur. Rem exemplo illustro. Habet se Deus in pugna qualitatum iustitiae iudicis, qui auditis ab vtraque parte allatis pro iure hereditatis, de qua lis suboritur, vtrique ius dicit, & hereditatem alteri tribuit, cui potiori iure illi competeat, quo calu non dicitur Index resistisse parti deuictæ, etiam si vincens hereditatem donarit, sed pars vincens, quæ deuictæ ius alio potiori destruxit.

15 Inquires, an in calido vt octo resistent omnes gradus qualitatis primo frigiditatis introducendo: Respondeo in opinione quæ constituit subordinationem graduum tantum resistere octauum, quia hic tantum opponitur cum primo gradu, in opinione verò quæ illam denegat omnes resistere, ac proinde primus gradus frigiditatis introductus victoriam reportat de omnibus præexistentibus in subiecto, in gradu enim quem expellit medio producto vincit agens gradum expulsum, & alios septem, qui illius actioni resistebant; nihilominus diuerso modo vincuntur septem remanentes, & octauus expulsum, omnes enim resistebant introductioni, ne expellerentur à subiecto, quia cum vnus esset expellendus, & non esset maior ratio vnus, quam alterius, quilibet poterat expulsionem timere, verum tamen cum vincuntur contrario producto, licet omnes octo fuerint victori, tamen vnus tantum expulsum damnum inimicæ victoriæ expertus est, omniumque dissidium, & inimicitias persoluit, & in se ipso victus dicitur, reliqui verò remanentes non in se ipsis, sed in expulso deuicti fuerunt.

16 Tandem in vtraque sententia passum frigidum vt octo ad præsentiam agentis calidi potentis octo gradus caloris producere, etiam si tantum vnus producat, resistit secundum omnes suos gradus, & ne agens producat octo gradus, quos producere intendit, non enim est resistentia tantum respectu

respectu gradus producti, sed respectu illorum, qui producerentur, si qualitas contraria non resisteret; ideo enim non producantur, quia qualitas contraria resistit, & respectu illorum, qui non producantur, resistentia efficax est; & qualitas victrix euadit respectu vero illius, qui fuit productus resistentia fuit inefficax, & qualitas resistens manet euicta. Dixi passum frigidum ut octo resistere secundum omnes suos gradus ad presentiam agentis potentis producere octo gradus caloris, in qua re abstraho, an agens possit producere octo gradus caloris, & tantum quantum in se habet, sed ad naturam resistentiae explicandam affirmo in opinione constituyente subordinationem graduum passum resistere ad presentiam agentis secundum illos gradus, quos in se habet oppositos gradibus illis, quos agens producere intendit, siue illos producat, siue non producat.

PUNCTUM III.

De ordine resistentia actiua, & formalis qualitatis.

Explicata natura resistentiae formalis, & actiuae constat non esse idem qualitatem resistere formaliter, & actiue, sed suboritur difficultas quae qualitas aliam superet in resistentia actiua, & quae aliam excedat in formali resistentia. De resistentia actiua facile soluitur; constat enim inter primas qualitates, calorem omnes antecellere actiuitate, celerius enim calefit passum ab agente calido, quam frigescit a frigido. Deinde frigiditatem actiuitate humiditatem, & siccitatem superare fatentur omnes eadem experientia. Tandem tertio loco constituitur humiditas, & quarto siccitas, huius enim actiua virtus adeo est exilis, ut de illa multi non immerito dubitauerint.

Maiores est difficultas de resistentia formali, in qua Patres Conimbr. 1. de generat. cap. 9. quaest. 3. art. 3. asserunt inuerso modo res se habere, siccitatemque omnium acerrime pugnare, & hac de causa infirmitas, quae in siccitate delabatur, difficillime curatur. Secundam qualitatem in resistendo asserunt esse humiditatem, tertiam frigiditatem, quartam vero calorem: atque hunc ordinem variis experientis compertum esse testantur. Hurtadus disp. 9. sect. 10. eundem ordinem probat, & approbat, asseritque §. 120. negari non posse qualitates actiuas minus habere resistentiae, quod plus habent actiuitatis, ut patet in siccitate, quae difficile expellitur a subiecto, & virtute actiua est omnium imperfectissima. Deinde quia si virtus actiua esset aequalis resistentiae, non posset esse reactio, quia si ignis resisteret aequae aeri, ac in illum efficeret, cum illum superet actiuitate, etiam resistentia superabit, unde aer non poterit sua actiuitate ignis resistentiam euincere, neque in illum agere. Eandem conclusionem tradit Arriaga disp. 3. sect. 11. num. 179. quam eadem ratione sic probat: si qualitas illa, quae praecellit actiuitate, praecelleret etiam resistentia, semper victoria potiretur, neque vniquam posset a subiecto pelli, cuius oppositum experientia suadet, ex quo concluditur necessarium esse excessum vnius in actiuitate compensari excessu alterius in resistentia.

Sanè horum Doctorum venia illorum rationi minimè acquiesco, quam refellere efficacissime praesumo. Demus enim calorem vincere frigiditatem non tantum actiuitate, sed etiam resistentia, nihilominus non infertur frigidum non posse in calidum agere, quia etiam si resistentia calidi maior sit resistentia frigidi, frigidum non impedit calidum sua resistentia, sed sua actiuitate, ut probabam Puncto praecedenti, num. 11. ergo si actiuitas frigidi maior sit resistentia calidi, etiam si huius resistentia vincat resistentiam frigidi, & actiuitas eiusdem calidi excellat actiuitatem caloris, frigidum poterit agere in calidum, quia in pugna harum qualitatum resistentia non congruitur cum resistentia, sed cum actiuitate: ergo victoria expectanda non est ex excessu inter resistentiam, & actiuitatem. Hanc rationem attentè meditator, est enim contra commune sententiam, illudque fundamentum impugnat, & ni fallor, efficacissime.

Obiicies ex doctrina Hurtadi: calidum resistit frigido aequè, ac in illud efficit: ergo resistentia caloris, eiuque actiuitas suae eiusdem perfectionis. Deinde si frigidum aequè resistit calido, ac agit in illud, virtus resistentiae, & acti-

ua frigiditatis sunt eiusdem perfectionis: ergo si virtus actiua caloris est fortior virtute actiua frigiditatis, erit etiam fortior virtute resistentia eiusdem. Consequentia est euident, quia eo ipso quod virtus actiua caloris sit perfectior virtute actiua frigiditatis, est perfectior omni alio aequali virtuti actiuae frigiditatis, sed virtus actiua, & resistentia frigiditatis sunt aequales; ergo si virtus actiua caloris est perfectior virtute actiua frigiditatis, etiam erit perfectior virtute resistentia eiusdem. Inuerso ordine fit idem argumentum: virtus actiua, & resistentia caloris sunt eiusdem perfectionis: ergo si virtus actiua, & resistentia frigiditatis vincuntur virtute actiua caloris, vincuntur necessariò virtute resistentia eiusdem, quia quod vincitur ab aliquo superiori, vincitur necessariò ab omni alio illi superiori aequali: ergo quomodocumque comparentur virtus actiua, & resistentia frigiditatis cum virtute actiua, & resistentia caloris, semper virtus frigiditatis vincetur, & caloris virtus victoriam reportabit.

Hoc argumento insigni laborat æquiuocatione: ego enim non teneor asserere quamlibet qualitatem esse aequè actiuam, & resistentiam, quod supponit obiecto, fatebor enim ignem esse magis actiuum, quam resistentium, idemque concedam frigido, & cuiusque agenti; sed tantum negabo de medio tolli actionem, & reactionem ex eo, quod calor vincat virtute actiua & resistentia frigiditatem, comparata virtute actiua cum virtute actiua, & resistentia, cum resistentia, ad hoc enim ut frigidum agat in calidum necesse non est virtutem resistentiam frigidi vincere resistentiam calidi, sed hanc virtute actiua frigidi superari, quae victoria esse potest, etiam si virtus resistentia frigidi minor sit virtute resistentia calidi. Rem explico: Pono virtutem actiuam caloris esse perfectam ut octo, & virtutem resistentiam eiusdem perfectam ut quatuor, deinde virtutem actiuam frigiditatis esse perfectam ut sex, & resistentiam eiusdem ut duo, etsi comparetur virtus actiua cum actiua, & virtus resistentia cum resistentia, semper vincet virtus caloris, si tamen comparetur virtus actiua frigiditatis, cum virtute resistentia caloris vincet virtus frigiditatis, quae victoria, & non alia, ad summum est necessaria, ut frigidum possit in calidum reagere. Res est luce clarior.

Ecce Achilles iacet communis sententiae, sed minori ipsum operari uere volo. Age iam omitto virtutes formaliter resistentias inter se non dimicare, & calorem vincere secundum actiuitatem, & resistentiam, actiuitatem & resistentiam frigiditatis, quomodocumque comparentur, non ideo de medio auferetur reactio, quia duobus contrariis pugnantibus magis forte potest in aliquo vinci, dum maiorem aliam victoriam reportet, patet in virtutibus actiuis inter se dimicantibus nulla intercedente formali resistentia, exempli gratia, applicentur passo omnino nudo agens calidum, & frigidum aliud. Calidum fortius quinque gradus caloris producat, frigidum tres: ergo frigidum minus forte vincet in tribus gradibus, etsi vincatur in quinque gradibus: ergo etiam si vnum agens omnibus pensatis sit fortius alio, potest aliquid pati ab illo, praecipue in pugna qualitatis actiuae cum formali, in qua secundum opinionem adfuerunt subordinationem graduum formaliter resistit vnus tantum octauo introducendo, & omnes gradus agentis illum destruere machinantur secundum opinionem asserentem gradum inferiorem produci ab omnibus superioribus: ergo etiam si calor sit magis resistentius, quam frigiditas actiua & resistentia, poterit hac ab illo nonnullam ferre victoriam. Superest insuper alia differentia inter resistentiam actiuam, & formalem, quae plurimum conducit, ut actiua, etsi minus fortis, possit reagere, resistentia enim actiua semel deuicta potest iterum dimicare, manet enim integra virtus, etiam si vincatur cum impeditur ab actione: resistentia vero formalis deuicta non iterum se instaurare potest, non enim manet integra dum vincetur, sed perit secundum illum gradum, in quo vincit agens: ergo quantumuis calor sit resistentius, & frigiditatem vincat resistentia, deinde actiuitate, poterit actiuitas frigiditatis in aliquo vincere resistentiam caloris.

Tandem sicut in duobus agentibus excessus maioris virtutis in vno potest compensari minori effectu producendo, in quo vincat minus forte, v.g. potentius erit frigidum imbecillius ad conseruandum vnum gradum frigiditatis, quam calidum fortius ad octo gradus caloris simul conseruandos, sic poterit compensari excessus virtutis actiuae, & resistentiae vnius qualitatis respectu virtutis actiuae, & resistentiae

resistituius, quin de medio tollatur actio, & reactio, & mutua victoria, sed tantum inferatur minus forte leuem reportaturum triumphum, & magis forte excellentiorem triumphum acturum in actione respectu suae repaitionis.

8 Ratio, quae probat siccitatem esse maximè resistiuam ex morbo, qui in siccitatem relabitur, efficax non est, cui posset aliquis respondere, Hoc non provenire ex maiori resistentia siccitatis, sed ex minori actiuitate contrarij, sed si demus morbum labentem in siccitatem esse curatu difficillimum, hoc dici nequit, quia siccitas est minus actiua, quàm humiditas, vnde ex hoc capite difficilius hæc à subiecto, quàm illa pelleretur. Respondeo siccitatem expellendam esse humiditate, vnde quo difficilius producit humiditas, difficilius siccitas expellitur quantumvis minimam resistentiam habeat, quia tamen medicina pauciora agentia habeat, quibus possit vti ad humiditatem producendam, difficilius potest expellere à subiecto siccitatem, quàm calorem, aliāve qualitatem.

9 Neque obest plura esse agentia in rerum natura productiua humiditatis, quàm siccitatis, quia medicina non potest vti quibuscumque agentibus humidis, sed tantum attemperatis secundum alias qualitates, ne viuentis temperamentum dissoluant. Addo per siccitatem corrumpi partes humidi radicalis, quibus corruptis nullo medicamento potest damnum illius corruptionis rescari.

10 Ex dictis constat nullum esse fundamentum, quo communis sententia docet virtutes actiuas esse minus resistiuas; restat modò quid dicendum sit explicare. Aliqui recentes putant vnam qualitatem non posse esse magis resistiuam aliā, quia resistentia fit per impossibilitatem formarum, omnes autem formæ contrariæ sunt æquè impossibiles. Dispicet ratio, quia etiam si calor sit æquè impossibilis cum frigiditate, & frigiditas cum calore, & semel quacumque introducta contraria expellatur, potest tamen calor fortius inherere subiecto, & difficilius expelli. Contra hanc rationem sic nonnulli insurgunt: quantumvis fortiter calor subiecto inhaereat, agens frigidum illum expellet per productionem tantum frigiditatis: ergo siue magis, siue minus fortiter calor inhaereat subiecto, æquè corrumpetur ab agente frigido, quia semper corrumpetur per productionem eiusdem formæ. Respondeo agens frigidum per productionem frigiditatis expellere calorem quocumque modo inhaereat subiecto, verumtamen quo fortius calor inhaeret subiecto, eo difficilius agens frigidum producit frigiditatem, & corrumpit calorem. Rationem accipe: Calor eo ipso quod petat esse in hoc subiecto, petit ne frigidum agens in eodem frigiditatem producat, vnde quò fortius petit esse in illo, fortius exigit ne producat frigiditas: ergo agens frigidum maiorem illam exigentiam superare debet, vt producat frigiditatem, & vt calorem corrumpat.

11 Constat posse vnam qualitatem esse magis resistiuam aliā, quia potest esse qualitas quæ fortius, & efficacius petat conseruationem sui, & remotionem contrariæ qualitatis. Hanc conclusionem tenent omnes, qui ordinem impugnatum virtutis resistiuæ assignabant in qualitatibus, quam rectè explicat Suar. disp. 43. sect. 1. num. 12.

12 Dicendum est ex actione, & reactione inter qualitates non posse inferri virtutem resistiuam huius qualitatis vincere aliam resistiuam virtute, quia vt sæpe dixi, pugna non est inter virtutes resistiuas, quo fundamento ablato satis probabiliter dici potest qualitates magis actiuas esse magis resistiuas. Hanc conclusionem docet Valesius libr. 1. Controvers. Medicarum, quam existimo nullo efficaci fundamento posse probari, illam tamen probabiliter coniectat ex perfectione qualitarum, quia qualitas magis actiua perfectior est alia minori actiuitate prædita: ergo maior virtus resistiua illi tribuenda est, quia nisi aliunde constet oppositum perfectioribus entitatibus perfectiores virtutes tribuere debemus.

13 Obiicies sequi ex dictis nullum esse fundamentum ad probandum calorem vincere actiuitate frigiditatem, maior enim celeritas in actione caloris potest tribui minori resistentiæ frigiditatis, & quod tardius & remissius operetur frigiditas potest oriri ex maiori resistentia caloris. Respondeo inferri non posse ex hoc capite propter rationem dictam, probari tamen ex maiori actiuitatis sphaera in maiori enim distantia passum calefit à subiecto calido, quàm frigefiat à subiecto frigido, quod non potest precisè provenire ex maiori resistentia contrarij, quia hæc tandem

vincitur virtute actiua successiue effectum producente semper cum minori resistentia formali, quo intensiorem effectum producit, vt Puncto sequenti explicabo.

PUNCTUM IV.

Statuitur successio alterationis, illiusque causa explicatur.

Qualitatem omnem habentem contrarium non produci totam simul, neque secundum extensionem, neque secundum intensionem, monstrat manifesta experientia, quā noscimus ignem applicatum citius calefacere partem primam passī, deinde distantem, ex quo inferitur successio quoad extensionem, deinde experimur remissorem calorem sentiri in primo instanti, quo passum applicatur, quàm in aliis sequentibus. Quod si non præ oculis, præ tactu successione caloris intensi ostenditur; huius successiois causam in præsentī inuestigamus.

§. I.

Perdocti Magistrī sententiam refero, & refello.

Ita difficile visum fuit doctissimo recentiori causam successiois in alteratione assignare, vt re desperata fatius illam negare, quàm defendere iudicari, & ita asseruit eodem agente omnino inuariato eandem qualitatem esse producendam in primo instanti, ac in sequentibus quocumque agente contrario reclamante, quam conclusionem sic probat, & contra successioem alterationis insurgit. Agens calidum in secundo instanti conseruat effectum productum in primo, verbi gratia, conseruat primum gradum caloris, & producit secundum: ergo in primo instanti potuit primum gradum producere, & secundum. Probat consequentiam: Eadem virtus requiritur ad conseruandum, & ad producendum: ergo agens potens simul conseruare vnum gradum qualitatis, & producere alium, potest simul vtrumque producere, sed eandem virtutem habuit agens in primo instanti, ac habuit in secundo: ergo si in secundo potest producere vnum gradum, & conseruare aliū, in primo potuit vtrumque producere. Neque iuuat, ait hic recens ad resistentiā contrarij recurrere, quia quando agens in secundo instanti conseruat gradum productum in primo, & producit secundum gradum, vincit contrarium in duobus illis gradibus: æquè enim est contra illius exigentiam conseruatio primi gradus, & noua secundi productio, cum contrarium intendat destruere gradum conseruatum eodem modo, ac intendit ne producat alius gradus: ergo nulla potest assignari ratio, propter quam perueians idem agens cum eadem virtute possit in secundo instanti conseruare vnum gradum, & producere alium in præsentia contrarij, & non potuerit in primo instanti vtrumque producere.

Hac ratione ductus asseruit nullum agens posse producere in secundo instanti effectum, quem non produxit in primo, si aliunde in secundo non augeatur, cūque manifestè ostendat experientia passum frigidum applicatum agenti calido successiue caleferi, rem ita cōposuit. Agens calidum vt sex applicatum frigido, in primo applicationis instanti producit totum calorem, quem potest, v.g. calorem vt quatuor; deinde passum iam calidum vt quatuor ab agente calido vt sex aliquid caloris producit in ipso agente, à quo fuit calor vt quatuor productus, quo fit vt calor agentis intendatur, & iam non fit calor vt sex tantum, sed vt septem, vel vt octo, ratione cuius maioris intensionis maiores vires habet in secundo instanti, quàm habuit in primo, & ita potest in tali secundo instanti conseruari, & producere effectum, quem non potuit in primo producere, in quo remissus erat.

Quanta hic mellis se offert matura falci! quanta facili manu occurrunt amputanda! Mitto doctrinam hanc, supponere simile posse agere in simile, & agens remissum in passum intensum, tota Philosophiā in contrarium reclamante. Parco posse secundum hanc doctrinam agens calidum propriā virtute rescari damna illata ab agente frigido, ita vt tanta illius intensio remitteretur per vnicum instans, quantam intensionem in sequenti instanti recuperaret, si enim agens calidum in instanti producit tres gradus caloris in subiecto, & patitur duos frigiditatis, toridemque caloris amittit, tres gradus caloris producit in subiecto in instanti

instanti B producent in illo, à quo fluxere, duos caloris, quibus compensabitur iactura caloris, quam agens calidum in instanti precedenti fuit passum, & ita illius remissio nunquam poterit vitra progredi.

Insuper ut hic dicendi modus sustineri valeat, necessum est ut in quolibet instanti producat simul quodlibet agens saltem tres gradus intensificationis. Ratio est, quia si in hoc instanti A, agens calidum producit in passo duos gradus caloris, hi duo cum non possint producere tantam intensificationem, quantum in se habent, tantum reagunt in subiectum, à quo fluxerunt unicum gradum caloris, qui gradus non poterit iterum intendere calorem subiecti, quia gradus, qui supponebantur, iam prodixerunt quidquid poterant (ego cum recentiori constituto continuo ex puris indivisibilibus,) gradus verò adueniens, cum non possit producere effectum sibi æqualem, neque sit possibilis remissio alius, nullum poterit producere, unde ut per brevissimum tempus duret actio agentis, & remissio passi, necessum est innumeros ferè gradus agens simul producere, quia in quolibet brevissimo tempore sunt innumera ferè instantia, & in quolibet instanti producit remissio qualitas, quam in precedenti.

Tandem hanc sententiam efficacissimè impugno. Agens calidum ut sex produxit in instanti A, tres gradus caloris in passo: hi tres gradus caloris producti in passo in instanti B sequenti produxerunt duos alios gradus in præcipuo agentis, quibus magis intensus illius calor potuit tres gradus caloris in passo productos intendere; ergo tres illi gradus caloris producti in passo potuerunt in eodem instanti A, in quo fuere producti, producere duos illos gradus in subiecto, à quo dimanarunt, quia non repugnat effectui eodem tempore in quo producit, producere alium, ut patet in luce Solis, quæ in eodem instanti, in quo producit, aliam producit. Secundo, gradus caloris producti in passo eiusdem sunt virtutis in instanti, quo primo produciuntur, & in sequenti: ergo in primo instanti prodixerunt quidquid postea producere possent.

Negat priorem consequentiam hic Author. Ad confirmationem respondet. Agens posse producere effectum in instanti, quo primo producit, si passum talem effectum receptum non sit impeditum, quia tamen agens in instanti A, quo tres produxit gradus caloris, est impeditum duos alios recipere, ideo tres gradus caloris producti in passo non produciunt duos alios in agenti in primo instanti, licet in illo virtutem habeant eos producendi, sed in instanti sequenti B, in quo impedimentum aufertur. Hoc impedimentum sic explicat. Ponit subiectum nudum omni qualitate, cui applicatur duo agentia, vnum calidum, & frigidum aliud, quæ mutas suas actiones retardant, quia tamen calidum fortius est, inducit quinque gradus caloris, frigidum verò tres ex quibus octonarius numerus completur, quem non potest excedere subiectum in gradibus caloris, & frigiditatis. En supponitur in instanti A, passum recipere tres gradus frigiditatis, & quinque caloris: ergo in eodem instanti quinque gradus caloris non possunt producere alium. Probatur alium. In illo instanti non potest expelli aliquis ex illis gradibus introductis, quia in eadem mensura non potest qualitas produci, & corrumpi, alias in eodem instanti esset, & non esset: ergo non potest produci gradus alius caloris. Probatur consequentia. Non potest produci gradus caloris, quin expellatur alius frigiditatis, sed non potest expelli vllus gradus frigiditatis: ergo neque caloris poterit produci: in instanti verò sequenti, cum possint corrumpi gradus producti in antecedenti, possunt quinque gradus caloris produci alium producere.

Sed sibi institit hic Author, & satis ad rem: cur quinque gradus producti in passo non produciunt aliquid in principali in illo primo instanti suæ productionis? Respondet: nam vel in hoc tempore agens calidum perdidit aliquid, vel non? Si non perdidit, habet expletam capacitatem caloris ut octo, & ita non potest aliquid caloris recipere. Si perdidit: ergo in illo instanti productum est in eo aliquid frigiditatis: ergo in illo non potest talis frigiditas expelli, quia in eodem instanti, ut sepe dictum est non potest existeret, & non existeret frigiditas: ergo non potest introduci calor, quia hic non potest non expulsa frigiditate introduci.

Ne videar huic recentiori impegisse in doctrinam, quam ipse tradit de prioritate signorum, quod ipse de multis

conqueritur, fateor certissimam esse doctrinam, quæ docet gradum frigiditatis suppositum in hoc instanti in eodem non posse expelli, quia quod supponitur in aliquo instanti, existit in illo, & id quod expellitur non existit in illo, in quo expellitur, sed eadem entitas non potest existeret, & non existeret in eodem instanti: ergo non potest in eodem instanti supponi, & expelli. Deinde certum est entitatem supponi existentem in instanti, in quo producit, ac proinde non posse in eodem expelli. Hæc doctrina Magistro indiget, non propugnatore, paucis enim ad prima principia reducitur, sed his positis hunc recentiorè sic impugno.

Asserit quinque gradus caloris non posse producere alium, quia produciuntur tres frigiditatis quos in eodem instanti non potest expellere. Fateor admissa semel productione trium graduum frigiditatis evidenter respondere, sed inquiri, cur illi quinque gradus caloris non impediant productionem trium frigiditatis prius natura, quam producerentur, si enim in instanti sequenti B valent illos expellere: ergo instanti A, quo fuerunt primo producti, potuerunt illos impedire, non enim maior vis requiritur ad impediendam frigiditatem, quam agens producere intendit, quam ad illam iam productam expellendam.

Dices quinque gradus caloris supponere productionem trium frigiditatis, ac proinde non posse illam impedire. Contra tamen. Quinque gradus caloris non supponunt productionem trium frigiditatis priorem natura, quia gradus caloris non dependet à productione trium frigiditatis, ut per se patet, neque priorem tempore, quia simul produciuntur omnes: ergo nullo modo supponunt quinque gradus caloris productionem trium frigiditatis. Dices productionem quinque graduum caloris, & trium frigiditatis esse simul tempore, sed ego inquiri cur quinque gradus caloris non impediant hanc simultatem temporis impediendo productionem trium frigiditatis, qualitas enim in primo instanti in quo produciuntur, potest impedire productionem qualitatibus, quam in illo instanti intendit producere agens contrarium, & consequenter simultatem temporis, quam cum illa haberet qualitas, quæ produceretur, si illius productionem permitteret alia qualitas producta in eodem instanti. Ego sanè assererem, quinque gradus caloris productos in passo non posse producere alium gradum caloris in illo instanti, neque in sequenti, quia nihil possunt producere in subiecto assimilato, seu habente intensiorem qualitatem, sicuti est agens, neque in subiecto, in quo sunt, à quo expellere frigiditatem inhaerentem non valent.

Venio iam ad rationem quam assignat, propter quam quinque gradus caloris non possint aliquid producere primo suæ productionis instanti in subiecto, à quo fluxerunt. Illius memoriam excito; sic paulò antea dicebat. Agens in illo instanti, vel perdidit aliquid caloris, vel non perdidit, &c. Respondeo perdidisse aliquid caloris, quo deperdi non potuit impediri introductio frigiditatis, quæ supponitur ad expulsionem caloris, neque frigiditas expelli, quod semper libens huic recentiori concedo, sed adhuc integra manet impugnatio. Inquiri enim. Cur perdidit calorem, & introducta fuerit frigiditas in instanti. Cur totum hoc fuit impeditum calore producto, vel conservato in passo in eodem instanti, quia ut paulò antea dicebam calor valens in instanti immediato suæ productionis corrumpere effectum, valet in primo suæ productionis instanti eundem impedire, qui, neque prius natura, aut tempore supponitur productus?

Respondeo secundo, agens in illo instanti nihil perdidisse, posse tamen augeri, qui à principio non fuit summè intentum, sed tantum calidum ut sex, sicut enim ille ad suam conclusionem explicandam supponit calum, in quo applicetur agens calidum ut octo, sic ego ad meam impugnationem aperiendam calum suppono, in quo applicetur calidum ut sex, quem admittere debet.

Deinde ut appareat quàm inefficax sit solutio tradita ab hoc Authore, animaduertas, quæso, eodem modo posse applicari secundo instanti conservationis caloris, ac primo suæ productionis. Dico enim, in secundo instanti quinque gradus caloris nil posse producere in principio, à quo fluxere, quia vel tale agens in illo secundo instanti perdidit aliquid caloris, vel non perdidit: si non perdidit, est expleta capacitas, sicuti in primo, & non potest augeri: si perdidit, non potest non deperdere, neque non introduci frigiditas, neque produci calor, quia in eodem instanti non potest

potest expelli, & introduci frigiditas. Dices, agēs perdidisse calorem, & acquisivisse frigiditatem in primo instanti productionis quinque graduum, ac proinde in secundo posse hanc iacturam refarcire, eodem modo dicam ego, agens perdidisse calorem destructum ab alio agente in instanti præcedenti primam productionem, horum quinque graduum, & applicationem huius passi.

- 15 Has omnes difficultates fugisset hic Author, si doceret dum illi in hac re alia difficultatem fugiendi via non apparebat, calorem non conservari à causa producente, sed à Deo, sic enim rectè explicaretur successio qualitatis, licet enim hic philosophandi modus minus philosophus visus fuerit, non tamen esset aliquibus sectatoribus destitutus, multi enim illum insequuntur, & sanè magis alienum est à Philosophia asserere agens remissum posse agere in passum intentum, postque agens, & passum secundum eandem qualitatem ad invicem reagere, & se mutuo fovere, quæ omnia communis sententia negat, & efficacissimè impugnantur rationibus supra factis. Alia mihi superest via, qua prædicto argumento facile satisfaciam, etiam si assetam qualitatem conservari à primo producente, illam aperiam, dum in hac questione meam sententiam explicem.

§. II.

Causam successionis intensivæ in alteratione secundum propriam sententiam assigno.

- 16 **D**uplici modo potest alteratio esse successiva, primò per accidens ratione applicationis agentium, quia successivè agens applicatur passo, sicut successivè producit lux luminoso successivè applicato ab homine illum vehente qui se successivè movet, & ad suum motum luminosum. Non loquimur de hac successione, sed de successione, quæ sub eadem agentis, & passi applicatione cadit, quia agens non agit in primo instanti totum quod in se habet, neque extensivè, neque intensivè. Agam prius de successione intensivæ quæ explicatè faciliè successionem extensionis explicabo.
- 17 Successionem non oriri ex resistèntia actiua remota, & impropria, quæ agens suum contrarium diminuit certissimum esse puto, & ferè omnes fatentur, quod enim frigidum in hoc instanti corrumpat aliquos gradus caloris non potest esse impedimentum, ut reliqui gradus permanentes in eodem instanti non producant quicquid possunt, & consequenter gradus illos, quos in instantibus sequentibus producent.
- 18 Deinde assero ex resistèntia actiua propriè dicta præcisè, & secundum se considerata non posse oriri successionem intensivam in communi opinione asserente calorem, & quemcumque alium effectum conservari à primo producenti, dum hoc est applicatum, quod efficaciter probat argumentum factum à recentiore supra impugnato, quia ex hoc capite præcisè agens in primo instanti agit id, quod in secundo poterit agere præsentè eodem contrario, licet non totum id quod ageret illo deficiente, exempli gratià, pono passum nudum applicatum calido agenti, & frigiditas hæc duo mutuà inter se resistèntià attemperantur, & agens producit quinque gradus, & frigidum tres, quolibet illorum octo producturum, si contrarium agens illius actionem non impediret in primo instanti, seu in primo congressu actionis, postea verò agentibus invariatis, & resistèntia formali seclusa, neutrum illorum aliquid amplius produceret. Idem dico de subiecto quod aliàs supponeretur cum qualibet qualitate, quod in primo instanti reciperet à quolibet agenti quicquid posset ab illo produci, si tantum resistèntia actiua daretur.
- 19 Ratio à priori hæc est. Agens calidum intendens producere octo partes caloris in passo resistit ne frigiditas producatur in subiecto, & hac producta resistit eodem modo ne conservetur, & ut expellatur: petit enim ut in subiecto non sit frigiditas, seu carentia frigiditatis, siue producta, siue non producta, unde frigidum non vincit resistèntiam agentis calidi, dum primò producit frigiditatem, sed dum illam conservat, quia tam productio, quam conservatio est contra exigentiam agentis calidi resistèntis productioni, & conservationi frigiditatis. quapropter ratione contrarij eadem virtus requiritur ad producendum, & conservandum, similiter ratione effectus, ut fatentur ferè omnes: ergo agens potens in aliquo instanti præsentè con-

trario simul producere unum gradum, & conservare alium poterit utrumque simul producere: ergo si effectus productus ab agente ab eodem est conservandus in primo instanti poterit produci quicquid in secundo potest produci, & conservari.

Dices, minorem virtutem requiri ad conservandum unum gradum caloris, & ad producendum alium, quia quando producuntur simul duo, expelluntur duo contrarij, quando verò unus conservatur, & alius producit, tantum expellitur unus gradus contrarij. Contra hanc solutionem sic argumentor: quando conservantur duo gradus caloris, impeditur agens contrarium ne producat duos alios frigiditatis, quos produceret, si non conservarentur gradus caloris, qui contra exigentiam contrarij conservantur, ergo ex parte contrarij eadem est resistèntia ad conservationem, & ad productionem, quia in utroque casu actio, siue conservativa, siue productiva est contra eandem exigentiam agentis contrarij, & impeditiva effectus, quem contrarium intendit producere, quod autem respectu formæ informantis subiectum sit minor resistèntia ad conservationem, quæ nullam qualitatem expellit, quàm ad primam productionem expultricem formæ contrarij, hoc ad resistèntiam formalem non ad actiavam pertinet. Hæc iuxta opinionem quæ asserit calorem productum conservari à causa secundo illum producente.

In opinione quæ asserit calorem non conservari ab agente etiam applicato, quod illum produxit bene potest seclusa resistèntia formali oriri successio à resistèntia actiua, quia agens quod tantum potest contrario resistente producere unum gradum, postquam illum in hoc instanti produxit, poterit in secundo cum cesset ab illius conservatione alium producere, & alium in tertio, pluresque successivè, nunquam tamen duos simul, quia illius virtus non valet contra resistèntiam contrarij duos simul producere, vel conservare.

Dices posse oriri successionem alterationis, quia successivè corrumpitur virtus actiua resistens, & quo minor est resistèntia maior est effectus à contrario productus, cum autem successivè minuat virtus resistiva successivè crescit productus effectus. Rem non solvis: virtus actiua resistens non potest successivè corrumpi ratione virtutis resistivæ illam conservantis: ergo si successivè corrumpitur, est ratione resistèntiæ formalis, vel quia agens illam corrumpens successivè applicatur. Si ratione resistèntiæ formalis, ab hac orietur tota alterationis successio. Si ratione agentis successivè applicati, hæc successio erit per accidens, de qua non est questio. Omnes illationes sunt legitime: primum antecedens probatur ratione supra facta.

Successionem oriri ex resistèntia formali ex dictis clare constat, quia cum non oriatur à resistèntia actiua pura necesse est oriri ab hac. Deinde quia calor conservatur à Deo successivè corrumpitur, ut patet experientia in aqua calida successivè se reducente ad pristinam frigiditatem, sed respectu caloris conservati à Deo non datur resistèntia actiua: ergo ratio successionis oritur ex resistèntia formali.

Rationem huius conclusionis ex doctrina tradita facile dabo. Posita eadem virtute, quo minor fuerit resistèntia, intensior producet effectus, sed in secundo instanti est minor resistèntia formalis in passo, quam fuerat in primo instanti, & minor in tertio, & sic in quarto: ergo maior calor successivè producet in singulis instantibus. Totus difficultatis cardo in probatione Minoris vertitur, pro qua in memoriam revoco id, quod docui Puncto 1. videlicet agens producat primum gradum caloris in instanti, in quo illum producit, & corrumpit octavum frigiditatis, vincere resistèntiam frigiditatis præcedentis in instanti antecedenti, verbi gratià, frigiditatis ut octo, etiam si in illo instanti non sit talis frigiditas. Ex quo infero calorem productum in primo instanti, quo agens applicatur subiecto quod independentè ab illa applicatione fuerat, & illa non intercedente esset in hoc instanti frigidum ut octo, esse contra resistèntiam octo graduum frigiditatis præcedentium, quom agens tantum potest vincere duobus gradibus, v.g. quos producit in primo instanti, quibus productis iam in illo instanti tantum existunt sex gradus frigiditatis: postea verò idem calidum producat in secundo instanti calorem, tantum vincit sex gradus qui immediatè præcesserunt, corruptis enim in primo instanti duobus frigiditatis, tantum superfuere sex resistentes calori producendo, unde in secundo, cum calor producit tantum, producit contra resistèntiam sex graduum frigiditatis, & calidum

calidum illum producat tantum vincit sex gradus inimicos: ergo in secundo instanti minorem resistantiam habet, quam in primo, ac proinde poterit producere, & conservare effectum, quem non potuit in primo instanti simul producere.

26 Obiicies gradus qui præcessit, & corrumpitur in hoc instanti, non est in hoc instanti: ergo non potest retardare actionem contrarij. Respondeo distinguendo antecedens; gradus qui præcessit non est in hoc instanti supposita actione illum expellente, concedo: independentem ab actione illum expellente, nego; deinde nego consequentiam. Hæc enim est differentia inter non esse in hoc instanti gradus præcedentis, & non esse gradus non præcedentis, quod non esse in hoc instanti gradus præcedentis in immediato supponit in hoc instanti formam contrariam introductam contra exigentiam gradus expulsi cum conatu agentis, in quo suas exercet vires, & quasi in hoc occupatum non potest ad aliam actionem transire: non esse autem gradus non præcedentis non supponit in hoc instanti actionem aliquam vincentem gradum, qui non fuit; cuius modo est non esse independentem à quacunque actione vincente contrarium.

27 Obiicies secundò. Si Deus in hoc instanti independentem à quacunque actione corrumpere gradus frigiditatis immediatè præcedentes, eodem modo introduceretur calor, ac si non præcessissent in instanti antecedenti, ergo gradus non existentes in hoc instanti non retardant actionem contrarij ex eo quod immediatè præcesserint. Resp. concedendo antecedens, & distinguendo consequens; gradus præcedens non retardant actionem agentis quando in hoc instanti non sunt, seu est illorum non esse independentem ab actione, quæ modò est, sicut contingit in hoc casu, concedo consequentiam, quando illorum non esse est dependenter ab actione, quæ est in hoc instanti vincente exigentiam præteritam, nego consequentiam.

28 Rem totam pro doctrina tradita, & argumentorum solutione paucis accipe. Applicato agente calido passo frigido prius natura, quam Deus decernat concurrere ad productionem caloris, considerat exigentiam agentis intendens producere duos gradus caloris, in quo prior, neque calor est productus, neque frigiditas conservata in passo pro illo instanti, quia si Deus decernat producere calorem, non conservabitur, si verò illum non producat, frigiditas durabit in passo; sic inspecta agentis exigentia inspicit Deus, an ex parte passi frigiditas præcedens in instanti antecedenti petat in hoc conservari, & momenta huius exigentia perpendit, illaque confert cum exigentia agentis, & illi annuit quæ fortius petit. Vnde ut calidum producat calorem in hoc instanti, necessum est, ut per propensionem ad productionem vincat exigentia, quam habuit frigiditas passi ad sui conservationem, quam si non vincit nihil agit, sed illius actio impeditur à contrario. Si verò Deus tantum inspicat exigentiam agentis ad productionem caloris, & nullam cognoscat exigentiam frigiditatis in passo ad sui conservationem, quia nulla frigiditas in illo præcessit, vel si cognoscat hanc exigentiam aliunde esse victam, semper cum agente concurrat sine collatione suæ propensionis, seu exigentia cum alio contrario, quod non est, seu supponitur deusculum. En in vno casu agens in priori naturæ propendens in effectum impeditur à contrario, & non in alio, in nullo autem in illo priori, in quo impeditur, seu Deus decernit non concurrere, cum illo, supponitur, neque videtur contrariū existens pro illo instanti, quia existentia frigiditatis v.g. conservata in hoc instanti, supponit non productionem caloris in eodem, quia si hic produceretur, illa non existeret, & omni priori, in quo causa prima, vel secunda est indifferens ad productionem caloris, in hoc instanti est indifferens frigiditas, ut pro illo instanti conservetur, & non conservetur, & non potest intelligi existens: ex quo inferitur manifestè ipsam non proptè existentem in hoc instanti, sed proptè existentem in instanti antecedenti impedire productionem caloris in hoc instanti faciendam, ac proinde plurimum conducere, ut calor producat, vel non producat in hoc instanti, frigiditatem præcessisse, vel non præcessisse in antecedenti.

29 Probavi iam successionem non posse provenire à resistantia actiua præcisè sumpta, & dimanare à resistantia formalis. Adde modò in expulsiōne qualitatis resistantis formalis, cuius agens actiue resistit pro conservatione illius, successionem qualitatis contrariæ introductæ provenire à

Frans. de Quiedo Philosoph. Tom. I.

resistentia formali, & actiua, quia licet hæc sine consortio formalis non possit causare successionem, illi tamen adiuncta maiorem successionem alterationis inducit, quam haberet alteratio si tantum fieret contra resistantiam formalem. Ratio est manifesta. Frigidum agens intendens producere frigiditatem contra resistantiam formalem caloris expellendi, & actiua ignis cōservantis minorem frigiditatem producit in hoc instanti, quam produceret, si tantum qualitas formaliter resisteret, quia idem est conatus, eadēque actiua propensio magis producet, quod minor fuerit resistantia, ut per se patet; ergo alteratio erit magis successiva. Probo consequentiā, quo remissior qualitas in singulis instantibus producit simul, eo est alteratio magis successiva, sed remissior qualitas producit simul in singulis instantibus, quando est resistantia formalis, & actiua, quam si esset tantum formalis: ergo est magis successiva alteratio positis duabus resistantiis, quam esset si vna tantum formalis vincenda obiceretur. Patet doctrina tradita experientia, quæ videmus maiorem successionem habere alterationem qualitatis, cuius opposita conservatur à causa secunda actiue resistente, quam illa, cuius contraria qualitas expellenda conservatur à Deo actiue non resistente, facilius enim frigus producitur absente igne conservante calorem, quam illo præfente actiueque resistente produceretur.

Obiicies: tanta potest esse resistantia formalis, ut non permittat produci simul duos gradus contrariæ qualitatis: ergo tunc resistantia actiua non potest esse causa, ut alteratio sit magis successiva, quia illa est summè successiva, in qua nihil simul producit. Respondeo admissio antecedenti, non esse inconueniens concedere illo casu qualitatem actiua non esse causam maioris successionis, quia nulla maior successio possibilis est. Existimo tamen data resistantia formali contra quam tantum potest prævalere agens per productionem vnius indivisibilis nulla resistantia actiua intercedente, hac posita agens nil facturum, quia posita maiori resistantia agens minus producit, sed posita resistantia formali sine actiua tantum producere poterat indivisibile qualitatis: ergo posita formali, & actiua nil producit.

§. III.

Causam successionis extensivæ secundum propriam sententiam explico.

31 Totus fui in successione intensiva explicanda, hac enim posita successiva extensio, illiusque causa facile percipitur, cum enim agentia agant uniformiter difformiter per suam sphaeram, ad hoc ut extensio qualitatis perveniat ad partem passi distantem per sex partes, necessum est, saltem sex gradus intensivæ esse productos in parte immediata agentis, alioquin ad partem sextam passi nulla poterit qualitas pervenire, quia si in prima tantum producuntur quinque gradus in secunda producentur quatuor, in tertia tres, in quarta duo, unus in quinta, & nullus in sexta: ergo rectè inferitur successio extensivæ ex intensiva, quia si probemus non produci in primo instanti applicationis sex gradus caloris in prima parte passi, rectè inferitur non produci in illo instanti gradum aliquem in sexta parte, ac proinde successivè intendi.

32 Id quod dixi de sexta parte de omnibus aliis vltioribus eodem modo rem explicat, in eadem enim mensura, in qua crescit intensio in partibus proximis crescit intensio in remotis: ergo extensio ad has erit successiva, si istarum intensio successiva sit.

33 Ex dictis inferes successionem alterationis oriri non tantum ex resistantia qualitatis contrariæ existentis in parte passi, ad quam in hoc instanti non extenditur alteratio, sed ex resistantia partium proximarum agentis, quia successio intensivæ illis contigit, quia si intensio partis proximæ, quæ sit in tempore fieret in instanti, extensio partis remotæ, quæ sit in eadem mensura in qua completur intensio partis proximæ fieret in instanti absque vlla mora, & non teneretur expectare tempus, in quo cōpleretur intensio partis proximæ nihil recipiendo in partibus temporis præcedentibus vltimum terminativum in quo completur intensio.

34 Dixi extensionem non oriri tantum ex resistantia qualitatis contrariæ existentis in parte passi, ad quam in hoc instanti non se extendit qualitas, quia etiam resistantiam huius existimo conducere, ut in hoc instanti qualitas non se extendat ad partem subiecti, quam informat; Rem probo, & explico.

R r

explico. Qualitas existens in vltima parte sphaerae, ad quam protenditur actio in hoc instanti, licet ratione remissionis sufficiens non sit, aliam similem producere in parte passi immediata informata qualitate opposita, & hac remissio proveniat ex modo, quo agens operatur vniuniformiter difformiter, ac proinde originem trahit ex resistentia, quae fuit in parte immediata agentis ad tantam intensiorem simul recipiendam, nihilominus eadem qualitas remissa, quae modo non valet aliam producere in parte proxima passi formata contraria qualitate sufficiens esset illam producere si nullam inueniret resistentiam ad illam producendam, quia minor virtus requiritur ad qualitatem producendam absente contrario quam illo praesente.

35 Concludo successionem extensionis oriri ex resistentia ad intensiorem in partibus proximioribus agentis, & ex resistentia qualitatis existens in parte passi, ad quam in hoc instanti se extendit actio, diuerso tamen modo, quia ablata resistentia a parte ad quam non se extendit actio, adhuc extensio fieret successiue, quia licet in illo instanti extensio perueniret ad illam partem immediatam, & forsan ad aliam, non tamen posset ultra progredi, quia etiam absente contrario agens ageret vniuniformiter difformiter, ablata tamen resistentia partium anteriorum nunquam extensio retardaretur praeside ex resistentia qualitatis existens in parte: in qua proximè fieri potest extensio, quia agentibus omnibus eodem modo se habentibus, nulla est ratio cur non possit recipere in hoc instanti qualitatem, quam potest recipere in instanti sequenti, si in hoc nihil recepisset, quare enim rebus eodem modo se habentibus non inciperet alteratio in hoc instanti inceptura in sequenti in eadem parte subiecti.

36 Ex hac doctrina deduces tota successionem alterationis ex latitudine graduale, & modo agendi vniuniformiter difformiter oriri, quapropter si daretur passum secundum omnes partes aequè applicatum agentis, extensio qualitatis fieret in instanti, neque esset ratio propter quam in aliquo instanti retardaretur extensio ad aliquam partem subiecti, quod bene notarunt recentes asserentes passum valde exiguum vndique cinctum igne in instanti secundum omnes sui partes esse calefaciendum, quia omnes partes aequè distarent, cum omnes extremae essent aequè approximatae agentis, & centrum (idem dico de aliis partibus intimis) aequè esset approximatum agentis aequato cum partibus extremis, quia licet magis distaret ab hac parte agentis, quam pars extrema illi immediata, minus distaret a parte agentis opposita, ac proinde distantia vnius partis aliud approximatione suppleretur, & omnibus perpensis, aequè approximatum esset centrum, & quaelibet pars intima agentis aequato, quam esset pars extrema eiusdem corporis.

PUNCTUM V.

An alteratio sit adequatè successiua.

1 Adequatè successiua dicitur alteratio si nihil qualitatibus simul producatur, sed singulis indiuisibilibus illius singula indiuisibilia temporis in prima productione corresponsdeant: si verò in aliquo indiuisibili temporis aliquid diuisibile qualitatis producatur, alteratio non erit adequatè successiua, sed aliquid diuisibile illius permanenter producatur, quod enim in eodem indiuisibili temporis producitur, non potest non simul, & permanenter produci, quia in eodem instanti non potest esse simul prius, & posterius.

2 Neotericus ille, qui totum successionis negotium ad agentia reducebat quem ad fatietatem impugnaui Puncto precedenti §. 1. consequenter docet alterationem non posse esse adequatè successiuam, quia posito passo frigido ut octo, & applicato calido ut octo fortius est agens calidum ad producendum quinque gradus caloris, quam frigidum ad conferuandum quatuor frigiditatis: ergo in primo applicatione quarti gradus frigiditatis incompossibilis cum quinto caloris. Probat antecedens: calor ex se est magis actiuus quam frigiditas: ergo ceteris paribus intensiorem effectum producit. Idem asserit de agentis remissiori, vel minus forti, scilicet frigido ut octo quod est minus actiuum sit, quam calidum, fortius est ad producendum tres gradus

frigiditatis, quam calidum ad sex conferuandos, & calidum ut quatuor fortius est ad producendos duos gradus caloris, quam frigidum ad septem frigiditatis conferuandos. Hunc discursum insequitur quibus probare intendit agens in primo instanti applicationis producere quicquid in se habet.

Nos verò qui praeter resistentiam actiuam formalem aliam inuenimus, hac ratione non premimur: concedo enim calidum ut octo maiorem virtutem habere ad producendum quinque caloris, quam frigidum ad quatuor conferuandos: assero tamen frigidum minori virtute conferuare quatuor frigiditatis, & calidum maiori non producere quinque gradus, quia frigidum conferuat sine resistentia formali qualitatis contrariae, calidum verò si producatum est calorem, illud debet producere contra resistentiam formalem frigiditatis, quae supponitur ex parte subiecti.

Contra hanc doctrinam sic obicit: Calor existens in hoc instanti non opponitur cum frigiditate praecedenti in instanti antecedenti: ergo idem calor producetur in hoc instanti, siue frigiditas praecesserit, siue non praecesserit. Respondendo distinguendo antecedens: calor existens in hoc instanti non opponitur cum frigiditate praecedenti ratione illius ut praecedentis concedo, ratione illius praecedentis secundum id, quod petit in ordine ad hoc instanti, nego antecedens: deinde nego consequentiam. Rem explicui Puncto precedenti §. 2. Frigiditas existens in instanti praecedenti petit durationem sui in hoc instanti: frigiditas autem in hoc instanti opponitur cum calore in eodem existente, ex quo manifestè inferitur frigiditatem existentem in instanti A, exigere rem incompossibilem cum calore existente in instanti B, ac proinde ex instanti A, (ut sic loquar) impedit productionem caloris in instanti B, si agens calidum fortius non vincit in instanti B, resistentiam praeteritam in instanti A, de re faciendam in eodem instanti B.

Assero alterationem terminatam ad calorem expellentem frigiditatem conferuatam a Deo ut causa prima non esse adequatè successiuam, quod sic proba. Si hac alteratio fieret contra resistentiam formalem, & actiuam, in indiuisibili temporis produceretur saltem indiuisibile qualitatis: ergo quando fit tantum contra resistentiam formalem, produci debet aliquid diuisibile. Probo consequentiam, quo minor est resistentia, agens intensiorem effectum producit, sed minor resistentia est quando tantum est formalis, ac quando est formalis, & actiuus: ergo maior effectus producitur quando frigiditas expulsa conferuatur tantum a Deo sine resistentia actiuam, quam produceretur, si frigiditas conferuaretur ab aqua actiue resistentem: ergo produciatur aliquid diuisibile, qualitas enim excedens aliam, est indiuisibilem, necessario est diuisibilis, dicit enim totidem ac alia excessu, & aliquid amplius.

Assero similiter alterationem factam contra resistentiam formalem, & actiuam non esse adequatè successiuam. Hanc conclusionem suadet maxima aliquorum agentium celeritas, quae etiam in praesentia contrarij breuissimo tempore effectum maximopere intendunt. Deinde nulla apparet ratio neque experientia, quae cogat ita religiose successionem alterationis defendere, ut etiam in contrarij praesentia non cōcedamus aliquid diuisibile produci, imò ratio oppositum suadet: si enim resistentem frigiditatem, deinde causā conferuatā illius, hoc calidū vincit in vno instanti temporis vtramque resistentiam per productionem vnius gradus, cur agens fortissimum non vincet productionem duorum, vel trium? quo enim fortius est agens, intensiorem effectū producit in eodem tempore, ceteris paribus.

PUNCTUM VI.

De continuatione alterationis iuxta continuum Aristotelicum.

Nihil non obscurum, molestum, atque prolixum in hac continui compositione: nihil non explicatu difficile, nec pauca occurrunt in hac materia, quae non ex aliqua ratione qualitatis, seu alterationis specialis, sed ex infinitate partium trahunt originem; quapropter libens omnibus abstinerem, ne tamen in hac re mutila, & manca disputatio nostra videatur, stricto calamo cingam, quae prolixè satis multi diffundunt.

Aliorum placita referuntur, & refelluntur.

1 Nte omnia notandum est duo esse genera indiuisibilia, iuxta hanc opinionem, quedam diuisibilia secundum extensionem, & indiuisibilia secundum intensiōem, alia diuisibilia secundum intensiōem, & indiuisibilia secundum extensionem. Hæc subiectantur in indiuisibilibus quantitatibus, quæ ratione subiecti indiuisibilia sunt, neque ullam habent mensuram extensionem, tamen intensibilia sunt, quia in eodem indiuisibili subiecto plures qualitatis gradus possunt esse, & idem indiuisibile fit magis calidum per additionem gradus ad gradum, cui gradus vnitur medijs alijs indiuisibilibus extensis ratione subiecti, & intensi, quia vniunt partes intensiōis, & omnia indiuisibilia debent carere illa diuisibilitate, quam vniunt. Hæc vocantur omnino indiuisibilia, indiuisibilia intensiōis, diuisibilia secundum extensionem sunt in triplici differētia, quia cum habeant diuisibilitatem ratione subiecti, illa gaudent, quæ pollet subiectum, cui inhaerent, & ita diuisibile intensiōis subiectatum in linea, est diuisibile extensionis secundum longitudinem, non verò secundum latitudinem, neque profunditatem: subiectatum in superficie secundum longitudinem, & latitudinem, non verò secundum profunditatem, idēque indiuisibile intensiōis subiectatum in parte corporis est diuisibile extensionis secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem: hæc enim intensiōis indiuisibilia subiectantur in linea, superficie, & in parte corporis, quia cum hæc omnes in se habeant partes intensiōis, debent illas habere vnitas aliquo vnitiuo, alijs omnes essent omnino diuisæ, & continuū constaret puris indiuisibilibus, & hoc vnitiuum debet esse indiuisibile secundum intensiōem: si enim esset diuisibile, haberet in se alia vnitiua, & sic in infinitum procederetur.

2 Fuit opinio aliquorum afferentium alterationem non extendi continuè, quia nihil illius in partibus temporis dimanat ab agente, quod in his passum disponit ad qualitatem recipiendam in se instanti temporis, in quo tantum producit. Hanc opinionem refert Rub. de generat. tit. 3. quæst. 2. ubi aliam adducit Capreol. Soccinatis, & Ferrarientis, afferentium intensiōem non fieri continuè, sed tantum in singulis instantibus in partibus verò quiescere mobile ab intensiōe, & disponi ad illam in instanti recipiendam. Vtraque sententia omni fundamento est destituta, eisdemque argumentis à me impugnabitur.

3 Ignis eandem virtutem habet ad producendum calorem suum in eadem parte subiecti per intensiōem, suæ in diuersa per extensionem in parte temporis, ac habet in instanti, & eadem est resistentia contrarij in hoc, ac in illa: ergo sicut producit intensiōem, & extensionem in instanti temporis, vtramque producit in parte. Id verò quod asserit in parte temporis disponi subiectum, vt calor extendatur ad illud secundum priorem opinionem, & vt intendatur secundum posteriorem falsissimum est, quia ad recipiendum calorem nulla supponitur dispositio ex parte subiecti: sed esto, dispositio supponatur: productio dispositiōis erit alteratio, per illam enim subiectum aliter se habebit ac antea, & fieret in partibus temporis: ergo iam alteratio fieret in partibus temporis. Vrgo: In eadem mensura, in qua producit dispositio ad formam producit formam, sed vltima dispositio ad calorem producit in parte temporis: ergo in parte temporis producet calor. Consequentia est legitima. Minor tradita ab Authoribus vtriusque sententiæ. Maior in alijs formis ab omnibus admissa, & probatur facile, quia si in parte temporis est quidquid requiritur ad productionem caloris, ad quid expectaturum est agens venturum instans, vt calorem producat. Deinde dispositio per se ipsam necessariò determinat formam: ergo vt primum est determinat, sed est in parte temporis: ergo in illa ad formam determinabit. Mitto rationem aliam, quam num. 1. adducam contra Doctores, afferentes totam alterationem fieri in partibus, sed non in instantibus, quæ probabo non posse alterationem à partibus secerni, si fiat in instantibus, neque ab instantibus, si fiat in partibus.

4 P. Rub. suprà, quæst. 3. docet in instanti temporis produci indiuisibilia omnino, videlicet indiuisibile continuatium partis intensiōis productæ in indiuisibili quantitatibus, cum parte intensiōis immediatè in eodem producen-

da, reliqua verò indiuisibilia, videlicet intensiōis extensum, & extensionis intensum non posse produci in instanti, sed in tempore. Prior pars huius sententiæ præ se fert impugnationem quam expendo. Essentia vnitiui est actu esse exercitium vnionis, & actu vnire: ergo implicat esse in aliquo instanti, in quo non vnatur: ergo implicat esse in aliquo instanti in quo non sit vtraque pars, est enim vtriusque modus, & ab vtraque essentialiter dependens. Respondet Rub. sufficere partem vniendam esse immediatè futuram, quia vnitur modo successiuo, & hæc est natura vnionis successiuorum, vt illa vniantur, quæ immediatè fluunt vnum post aliud. Adhuc manet integra obiectio, quam suprà dedi. Essentia continuatiui est actu vnire, ex eo autem quod pars sit futura non potest vnitiuum illam modo vnire: ergo modo esse non potest: implicat enim esse in mensura, in qua non vnitur.

Quod addit Rub. vnire modo successiuo, & naturam successiuorum esse vniri per immediatum successiuorum fluxum, in successiuis per se, & essentialiter ægrè intelligitur, in his verò de quorum essentia non est successiuè fieri, est omnino falsum, motus autem alterationis non est successiuus natura sua, idem enim, qui fit in mensura temporis diuisibilis, posset fieri in instanti, & de facto ita fieret ni qualitas contraria illum retardaret. Ex hoc inferitur indiuisibile alterationis vnire partes ex natura sua permanentes, quæ licet ratione contrarij primo successiuè fluant, postea verò inter se coexistunt, & non desinet esse vna ad aduentum alterius, sicut accidit in successiuis per se: ergo vnio illarum illas respicit coexistentes, & inter se vnitas: ergo implicat esse in mensura, in qua vtraque non fit.

Eadem ratione Rubius premo in termino alterationis: si vnitiuum alterationis est prius tempore parte vnienda: ergo vnitiuum qualitatis est prius tempore parte qualitatis vnienda, sed qualitas est natura sua permanens: ergo implicat dari vnitiuum illius sine partibus vniendis. Dices qualitatem esse natura sua permanentem in conservari, non in fieri. Contrà: qualitas in instanti, quo fit, & quo conservatur, est eadem omnino intrinsecè inuariata, sed in instanti in quo conservatur est natura sua permanens: ergo in instanti, in quo fit: quod verò ratione resistentiæ agens illam successiuè producat illius naturam minime immutat pro mensura, in qua producit, semper enim permanet eadem. Deinde sicut in hac opinione asseritur calorem successiuè productum esse successiuum in fieri, ac proinde in fieri hoc est instanti in quo fit posse dari vnitiuum sine partibus vniendis, sic posset dici hominem successiuè produci, & esse successiuum in fieri, ac proinde posse produci vnionem inter materiam, & formam in instanti præcedente productionem formæ, sicut enim calor successiuè producit propter resistentiam contrarij, sic posset homo successiuè produci propter resistentiam formæ contrariæ existentis in subiecto (dico successiuè non prius producta hac parte formæ, & illa postea, sed prius producta vnione, & postea forma) vel quia Deus liberè illum successiuè producere volebat.

Vltimò ad hominem conuincitur Rub. Ipse asserit in motu successiuo non posse produci initiatiuum ante partem: ergo neque continuatiuum, sicut enim initiatiuum est modus partis incepturæ, sic continuatiuum partis vniendæ. Mitto hæc vnitiua producenda esse cum priori parte, si ante secundam possent produci, quam rationem contra alias sententias statim expendam.

Secundam partem sententiæ Patris Rub. videlicet indiuisibile intensiōis, extensum non posse produci in instanti sic impugno. In hac parte temporis producit pars intensiōis in sphaera diuisibili secundum extensionem simul in omnibus illius partibus: ergo in instanti sequenti poterit produci indiuisibile intensiōis in omnibus illis. Probo consequentiam. In eadem mensura indiuisibiliter sumpta agens agit in partes propinquas, & distantes passim: ergo in eadem mensura indiuisibili potest produci indiuisibile intensiōis in partibus inter se distantibus, quia pro omnibus agens est applicatum, ac proinde extensio non potest retardare actionē, hæc enim tantum illam retardat ratione applicationis: ergo extensio non obest, quò minus indiuisibile intensiōis producatur in instanti. Intensio obesse non potest, quia non est: ergo ex omni parte indiuisibile intensiōis extensum potest in instanti produci.

R r Respondest

9 Respondet Rub. indiuisibile intensiois extensum non posse produci in instanti, quia agens magis agit in propinquum, quam in distans: ergo si in distans agit indiuisibile intensiois, in propinquum aget diuisibile intensiois: ergo indiuisibile intensiois non potest simul produci in subiecto diuisibili habente partes propinquiores, & distantes. Contra hanc rationem insto manifestè. In eodem instanti agens producit indiuisibilia omnino subiectata in indiuisibilibus quantitatis, quorum vna sunt proximiora, & alia remotiora, quin agat intensus in propinquum quam in distans: ergo in eodem instanti poterit producere indiuisibile intensiois in partibus quin pro illa mensura intensus agat in distans, quam in propinquum. Ratio est manifesta. Quando effectus producendus non recipit magis, nec minus agens illum producat simul in partibus propinquieribus, & remotioribus non magis agit in propinquum, quam in distans, sed indiuisibile intensiois etiam si sit extensum non recipit magis, & minus versus intensioem: ergo etiam si simul producatur in partibus proximioribus, & distanteribus agens non intensus operabitur in propinquum, quam in distans.

10 Dices hoc verum esse supposito quod agens producat indiuisibile intensiois in tota sphaera, inferri tamen ex eo quod producat indiuisibile intensiois in parte distanti, eadem mensura producturum partem diuisibilem intensiois in parte propinqua: Nihil dicis. In sententia Patris Rub. repugnat produci partem intensiois in instanti: ergo eo ipso quod operetur agens in instanti supponitur non producturum partem intensiois: ergo etiam si in parte distanti producat indiuisibile intensiois nihil diuisibile producat in parte proximiori.

11 Alij recentiores affirmant, in instanti temporis produci indiuisibilia terminatiua, & in parte partem, & continuatiuum illius cum parte producta in parte temporis precedenti, quo continuatiuum productum corrumpitur terminatiuum productum in instanti precedenti, quia eadem pars non potest esse terminata, & continuata, & quia terminatiuum, & continuatiuum eiusdem partis non possunt esse in eodem subiecto, videlicet in eodem indiuisibili quantitatis, alias indiuisibile quantitatis haberet maiorem intensioem, quam habet pars, asseruntque hanc terminatiua produci, ut qualitas sit tanta, & non indeterminata.

12 Ab hoc ultimo incipit impugnatio. Qualitas in mensura diuisibili, in qua producitur, est sine hoc terminatiuo, ergo in instanti sequenti poterit esse sine illo, sicut enim in parte temporis, in qua primò producitur est quin sit tanta, & sine hoc terminatiuo, cur non poterit esse eodem modo in instanti sequenti? Deinde si hanc continuata sunt necessaria, cur non producuntur simul cum partibus in parte temporis antecedenti? agens enim erat applicatum, & passum non resistebat: quia corrupta intensioe ut octo, in parte quantitatis per corruptionem partis qualitatis corrumpebatur intensio ut octo in indiuisibili immediato per corruptionem indiuisibilis continuatiui, & in eadem mensura in qua corrumpitur intensio ut octo in parte, corrumpitur in indiuisibili immediato: ergo in eadem mensura in qua producitur qualitas ut vnum in parte quantitatis per productionem partis qualitatis, potest produci in indiuisibili quantitatis per productionem indiuisibilis terminatiui qualitatis.

13 Propter has rationes alij recentiores affirmant produci indiuisibilia terminatiua simul cum parte precedenti, & continuatiua cum subsequenti; & nihil in instanti. Hanc sententia impugnanda est ratione, quam supra dandam promisi contra Doctores asserentes totam alterationem fieri in instantibus, quam iam exhibeo. In illa mensura, in qua agens operatur, vel est indiuisibile temporis, vel non: si est, ergo operatur non tantum in parte, sed etiam in instanti: si non est, ergo non operatur in mensura diuisibili. Probo consequentiam. Illa mensura nullum habet vnitium, ergo non est diuisibilis, quidquid enim diuisibile est includit indiuisibile variens partes diuisibiles. Eodem modo fit argumentum contra sententiam modo relata, quia mensura in qua quiescit agens, vel habet indiuisibilia, vel non: si illa habet, agens quiescit in instantibus; si non habet non quiescit in partibus, sed in instantibus. Secundò impugnatur eadem sententia, quia postea probabo agens in instanti posse qualitatem producere. Tertiò quia sine necessitate tantis expensis productionum, & corruptionum indiuisibilium terminatiuorum fingitur alteratio.

§. II.

Explicatur propria sententia.

14 Dicendum est agens posse producere in instanti qualitatem diuisibilem. Hanc conclusio probanda est eodem modo in sententia constituyente continuum ex infinitis partibus, & in sententia Zenonis cum de hac disputem puncto sequenti, illam pro vtraque sententia probabo.

15 Dicendum est secundò, in parte, temporis produci qualitatem non solum diuisibilem, sed etiam indiuisibilem. Probo hanc conclusionem. Agens in parte temporis est in actu, & passum in potentia ad indiuisibile qualitatis producendum, & nulla est repugnantia ex parte indiuisibilis producendi, ut in parte temporis producatur, ergo producitur. Agens esse in actu, & passum in potentia facile probatur, quia nulla virtus accrescit agenti, neque passio, neque conditio aliqua reperitur in hoc instanti, quæ non fuerit in parte precedenti temporis: in illa fuit agens in actu, & agens in potentia eodem modo ac est in hoc instanti. Posterioiorem partem antecedentis probo. Entitas indiuisibilis potest conseruari in mensura diuisibili; ergo & produci. Probo consequentiam, productio, & conseruatio est eademmet indiuisibilis actio: ergo actio, quæ est productio potest esse in parte temporis saltem quando præcessit in instanti: ergo eodem modo posset esse etiam si non præcessisset: ad existendum enim in hac parte temporis impertinens est existisse ante, vel non existisse. Rem indiuisibilem posse conseruari in parte temporis diuisibili stolidus negabit nullus.

16 Secundò probatur eadem conclusio: indiuisibilia vnitium non possunt produci atqueam vtraque pars vnienda producatur, ut probauimus supra: ergo producuntur cum partibus vniendis vltimò productis, sed pars vnienda produci potest, & in communi sententia de facto producitur in parte temporis; ergo illius vnitium in eadem parte temporis produceretur.

17 Dicendum est tertio, indiuisibile qualitatis non posse primo produci in parte aliquota temporis, sed in parte indeterminata proportionali, ita ut nulla potuerit quantumvis exigua assignari, in qua fuerit adæquate productum. Rationem accipe. Quælibet pars assignata quantumvis minima, habet prius & posterius: ergo si in priori illius fuit productum aliquid indiuisibilis qualitatis, fuit productum totum indiuisibile, quidquid enim est aliquid indiuisibilis est totum illud, quia in illo non est vnum, & alterum: ergo in posteriori illius partis nihil indiuisibilis fuit primo productum, sed conseruatum. Ex quo inferitur in productione rei indiuisibilis in mensura diuisibili non posse assignari productionem, prout distinctam à conseruatione, quia quælibet mensura assignata est diuisibilis, & habet aliquid posterius, in quo entitas indiuisibilis iam non primò producitur, sed conseruatur, quia in priori illius mensura fuit producta.

18 Video hoc difficile componi in opinione asserente causam secundam non conseruare calorem, sed tantum illum primo producere, quia si actio causæ secundæ nihil sit habitura conseruationis implicat esse in mensura diuisibili propter rationem dictam. Dices implicare esse in mensura determinatam, non autem in mensura indeterminatam. Semper agere fero rei physicæ à parte rei existentis indeterminationem assignari, loquor tamen cum multis, quod forsitan pauci intelligunt, & me nunquam intellexisse ingenuè fateor, & adhuc terminis bona aliorum fide acceptis, vergeo. Quælibet pars temporis quantumvis indeterminata habet aliquid prius, & posterius: ergo in illo posteriori indeterminato iam indiuisibile non primò producitur, sed conseruabitur, quia in illo fuit totum productum: non enim potuit in illo produci, & non totum in ipso produci. Hæc component qui simul asserunt causam secundam non conseruare suum effectum, & has partes diuisibiles in tempore admittunt, meum enim non est discutere opinionum quas impugnauimus dissoluere.

19 Dicendum est quarto, in parte proportionali temporis posse produci partem aliquotam qualitatis, dummodò motus successiuus non sit continuus per partem temporis aliquotam. Probo priorem partem conclusionis. Agens potens est producere qualitatem diuisibilem, & determinatam in instanti: ergo melius poterit illam in parte temporis producere. Secundam partem eiusdem conclusionis

conclusionis sic ostendo: motus successivus per partes aliquotas durat per infinitas proportionales; ergo si in qualibet proportionali producitur nova pars aliquota, producentur infinitae partes aliquotae: ergo qualitas producta erit infinita, sed nullum agens potest producere qualitatem infinitam; ergo nullum potest successivè producere qualitatem per partem temporis aliquotam produciendo aliquid determinatum in qualibet proportionali.

20 Instabis idem argumentum fieri posse contra partem proportionalem, in qua producitur qualitas determinata, quia eodem modo constat infinitis proportionalibus. Respondeo disparere esse rationem, quia pro parte aliquota qualitatis producta in parte proportionali temporis, non debet assignari aliqua pars proportionalis in qua adaequatè daret motus successivus alterationis, sed in minori, quae cumque assignata dicendum esse illam qualitatem fuisse productam, & quamlibet quantumvis minimam involvere aliquid conseruationis. Qui verò assereret motum esse continuum per partem aliquotam, teneretur assignare aliquam, in qua adaequatè fuisset ille motus successivus, de ratione enim partis aliquotae est esse assignabilem, & tantam habere extensionem, & non minorem aliam, neque maiorem. Non teneri assignare partem aliquotam, qui ad proportionales confugit, in qua adaequatè sit motus successivus facile probatur in doctrina has proportionales admittente, quia sicut propugnatores huius sententiae non tenentur, neque possunt assignare partem aliquotam adaequatè immediatam indivisibili praecedenti, ita non tenentur assignare partem aliquotam, in qua adaequatè fiat ille motus; sit enim in mensura divisibili immediata indivisibili praecedenti, cum verò nulla sit mensura divisibilis adaequatè immediata indivisibili praecedenti, nulla est mensura, in qua hic motus terminatus ad qualitatem sit adaequatè successivus. Non nego hanc intellectu esse difficillimam, sed difficultatibus subicimur, ut loquamur de tempore successivo ex infinitis partibus conficito, ex quo difficultates in hac materia insurgunt, illa enim ex se nullam habent supposita continui compositione.

21 Obiicies: pars aliquota qualitatis producitur in parte proportionali temporis, & non in aliquota; ergo iam assignatur pars proportionalis temporis, quae sit extra aliquotam, & ab illa adaequatè distincta. Idem argumentum fieri potest de Angelo in tempore producto. Respondeo negando consequentiam, quia qualitas producta in parte proportionali conseruatur in aliquota, & sicut non potest assignari ut supra dixi mensura, in qua adaequatè producat illa qualitas, & non conseruetur, ita non potest assignari pars proportionalis ab aliquota distincta, neque ab illa fecerit.

22 Dicendum est quintò, in opinione asserente agens agere uniformiter difformiter per partes aliquotas, & non per proportionales motum successivum alterationis non posse esse continuum. Ratio est manifesta. Agens aequalem intensiorem producentis in palmo non prius agit in dimidia priori parte palmi, quam in posteriori, quia dum qualitatem producit in parte posteriori illam producit in anteriori cum aequali intensiōe: ergo si quando incipit agere in posteriori aliquid in priori effecisset, semper prior posterioriorem vinceret intensiōe: ergo non aequè ageret in totum palmum, cuius contradictorium supponit opinio. Hoc posito sic argumentor. Agens non extendit suā qualitatem per partes proportionales, sed per aliquotas: ergo si in singulis partibus proportionalibus infinitis extenderet suam qualitatem in singulis illam extenderet per partes aliquotas, sed partes proportionales sunt infinitae: ergo extensio qualitatis sit per infinitas partes aliquotas subiectis; ergo infinitè extenditur. Hae ratio est valde efficax, & ex illa inferitur motum successivum non posse esse continuum per partem aliquotam temporis determinatam quantumvis minimam, quilibet enim includit infinitas alias in quibus per infinitas partes aliquotas extenderetur qualitas. An verò hae ratio probet in hac opinione motum non posse extendi successivè adhuc per partem proportionalem dicam Punct. 7. n. 2.

23 Dicendum est sextò, motum successivum non esse continuum quoad extensionem, etiam si agens agat uniformiter difformiter per partes proportionales. Hae conclusio probanda est eodem modo iuxta sententiam Aristotelis, & Zenonis, rationem illius adducam puncto sequenti

Franc. de Quiedo, Philosoph. tom. 1.

vbi de continuatione motus iuxta Zenonistas quaestionem institutum.

24 Dicendum est septimò, intensiōem fieri continuè in partibus proximis agenti, & non in aliis remotioribus. Hanc conclusionem cum praecedenti probabo puncto sequenti: est enim ipsa ipsiusque ratio communis Aristotelis, & Zenonis.

25 Obiicies: Intensio sit continuè in partibus proximioribus agenti; ergo sit per infinitas partes; ergo crescit intensio per partes infinitas. Respondeo, intensiōem crescere per infinitas partes proportionales, non per aliquotas, quia in singulis partibus proportionalibus temporis producitur pars proportionalis qualitatis, non verò aliquota. Idem dico de correspondētia ad indivisibilia temporis, quia licet in quolibet illorum pars qualitatis producat, hae non est aliquota, sed proportionalis.

26 Dicendum est octavò, casu assignato puncto praecedenti, in quo dixi extensionem motus non esse successivam quando scilicet passum aequè distat ab omnibus partibus agentis secundum omnes sui partes, neque in hac opinione fore successivam, eadem enim est ratio in utraque sententia. Ultimò concludo motum non dici continuum secundum doctrinam traditam, quia in instanti temporis producatur indivisibile motus uniens partes partibus temporis productas, sed quia nullum est instans, neque villa pars temporis in quibus non detur motus siue divisibilis, siue indivisibilis.

§. III.

Explicatur Aristoteles.

1 Contra conclusionem, in qua diximus in instanti posse produci aliquid divisibile, obiici potest Aristoteles 6. Physicor. cap. 2. text. 55. vbi asserit ante quodlibet mutari praecedere mutatum esse, quae simul coexistere nequeunt, hoc est, ante quamlibet partem motus, quam moveri appellat, praecedere indivisibile illius, quod vocat mutuum esse. Verba sunt Aristotelis: *Non solum autem id quod mutatur necesse est mutatum esse, sed etiam mutatum necesse est mutari prius, omne enim quod ex quodam in quiddam mutatum est, in tempore mutatum est. Sit enim, in ipso nunc ex A in B mutatum, ergo in eodem quidem nunc, in quo est in ipso A, non mutatum est, simul enim erit in ipso A, & in ipso B.* Respondeo Aristotelem loqui de motu essentialiter successivo, cuius partes inter se coexistere non possunt, saltem naturaliter, sicut contingit in motu locali, in quo per productionem unius partis corrumpitur alia, ex quo manifestè inferitur non posse duas partes simul produci, quia in mensura, in qua producitur una, corrumpitur alia quaecumque sit ab ipsa distincta; ergo si in eadem mensura alia distincta produceretur, produceretur & corrumpetur simul, quod implicat. In motu verò alterationis, etiam successivo, aliter res se habet, productio enim partis posterioris non inducit corruptionem prioris, ac proinde possunt simul dimanare ab agente. Aristotelem loqui in sensu applicato constat manifestè ex inconuenienti ab ipso adducto ad probandam suam sententiam, scilicet fore mobile simul in instanti A, & in instanti B, hoc est, fore simul duas partes motus, quod tantum est inconueniens in motu essentialiter successivo, non verò in successivo per accidens, in quo sicuti partes termini, scilicet partes qualitatis productae coexistunt; etiam si una producatur prior alia, sic partes motus actionis videlicet terminatae ad qualitatem coexistunt, etiam si ordine prioris, & posterioris primò fuerint productae.

2 Contra aliam conclusionem qua diximus extensionem alterationis, & intensiōem in partibus remotioribus passim fieri continuè adducitur Aristot. 3. Physic. text. 1. vbi hae habet: *Videtur autem motus continuus esse, & Physic. text. 99. vbi hae tradit: Quoniam autem quod mouetur ex quodam in quoddam & omnis magnitudo continua est sequitur magnitudinem motus, quia enim magnitudo continua est, & motus est continuus, quia vero motus, & tempus, quantum enim motus est, tantum & tempus semper videtur fuisse.* Respondeo, Aristotelem lib. 8. Physic. cap. 1. text. 23. asseruisse motum non fieri continuè, & oppositum asserere, esse contradicere rebus valde manifestis. Hae sunt verba: *Quare dicere continuè alterari valde manifestis est aduersari, in contrarium enim alteratio est.* Constat ergo ex Aristot. alterationem non

R r 3 fieri

fieri continuè, quod si oppositum videatur asseruisse locis citatis, componi potest in mea sententia asserente intentionem fieri continuè in partibus passi proximis agentis, cui conclusioni fauent testimonia ab aduersariis adducta, & de illa Arist. explico locis citatis, & motum non fieri continuè in partibus remotioribus, pro qua conclusione adduco Aristotelem cuius iam do verba.

3 Non me latet nonnullum explicuisse Arist. asserentem motum non fieri continuè, hoc est non perpetuè durare, sed finem habere, absque ratione tamen, imò contra ipsum Arist. ibidem asserentem, motum habere diuisionem, quæ formaliter opponitur continuationi, quam probare intendunt aduersarij. Verba sunt Aristotelis: *Manifestum est igitur quod non est necessarium semper aliquid abire, quia diuiditur (nota verbum diuiditur) ipsa diminutio in infinita, sed totum aliquando abire. Similiter autem in alteratione qualibet, non enim si partibile est infinitum id quod alteratur, ob id & alteratur, sed simul, vniuersa fit sicut congelatio.* Quibus verbis expresse docet Arist. motum aliquando habere diuisionem, ac proinde non semper esse continuum, aliquando vero illius partes simul fieri, sicut in congelatione, ac proinde non semper successiuum quod nota pro explicatione testimoniorum, quæ supra adduximus contra conclusionem, qua tradidi posse qualitatem diuisibilem in instanti produci.

4 Difficilius potest obijci ex eodem Philosopho s. Physic. cap. 2. text. 41. vbi tria requirunt ad vnitatem specificam partium, vnitatem subiecti, & temporis continuationem, illius sunt verba: *Quapropter necesse est eundem in specie esse & vniuersum, hoc est subiecti, & in vno tempore simpliciter continuum motum, & vnum. Tempore quidem vt non immobilis interstet, intermittente enim quiescere necesse est.* Multi igitur & non vnus motus, inter quos quies est, quare, si aliquis motus statu interceptus, neque vnus est, neque continuus, interceptus autem, si in medio tempore est. Respondeo, motu quiete interruptum quoad extensionem posse dici continuum, ex nullo tempore, neque instanti intercepto, si simul in illo extensione & intentione inspicimus, quia nullum est instans, neque pars temporis aliqua, in quibus non producatur extensio, vel intensio qualitatis in aliqua parte subiecti, cum verò intensio extensioni vniatur, ex vtraque resultat idem numero motus nullo interrupto tempore, neque enim motus intensiois adæquatè distinguitur à motu extensionis, quia qualitas ex qua resultat intensio in hac parte vnitur qualitati, per quam fit extensio ad aliam, eademque vniò proportionem seruata, quæ est in termino, reperitur etiam in alteratione ad illum terminata.

5 Secundo, Respondeo motum essentialiter successiuum requirere continuationem temporis, vt simpliciter vnus dicatur: in successiuus enim per se continuus fluxus partium immediatè succedentium, vel est tota vniòis ratio, vel saltem essentialiter illius vniò dependet ab illo immediato fluxu, cum enim partes non permaneant, non potest hæc vniari parti, quæ tempore mediato præcessit, & immediatè non fuit, nihilominus adhuc in his motibus vnitatem quandam, etsi non physicam, moralem reperi-mus, quando interruptio temporis tanta non est, vt sensibus percipi valeat, sic vnum motum dicimus quo quis mouetur à domo in templum, licet nunquam pedem solo figat, quin aliquo tempore hæreat. In motibus verò non per se successiuus adhuc maior vniò potest reperiri, etiam si maxima fuerit temporis interruptio, quia vltima pars motus alterationis, qui non vltra progreditur, etiam si postea non permaneat cum illa denominatione motus, physicè tamen intrinsecè permanet tempore sequenti, actio enim productiua quarti gradus caloris vltimo producti, etsi tantum in illa mensura, in qua gradus primo produci-tur motus dicatur, postea verò toto tempore, quo gradus ab eadem causa conseruatur, permanet eademmet actio, qua primo fuit productus, & quæ antea motus dicebatur, hac denominatione amissa postea dicitur conseruatio, eademque intrinsecè manet, postea verò quocumque tempore interrupto, cum quintus gradus produci-tur, & vnitur quarto, qui multò antea fuerat productus, actio productiua quinti quæ in prima sui mensura motus dicitur, vnitur actioni conseruanti quartum gradum caloris, etsi iam hæc mutatio non dicatur. Ex quo inferitur motum alterationis adhuc physicè interruptum, posse esse vnum secundum omnem suam rationem intrinsecam actionis, etiam si fuerit interceptus, ita vt tempore mediò nihil

qualitatis, neque secundum intentionem, neque secundum extensionem fuerit productus, tantum enim continuatio requiritur ad vnitatem illius extrinsecæ denominationis motus, quam concedere non reperiri in motu alterationis absurdum non esset, licet necessarium non sit propter solutionem supra datam. Deinde, quia interruptio, quæ contingit aded est exigua, vt moraliter nulla reputetur, & motus continuus moraliter dici possit, licet valde crebro interruptio contingat.

PUNCTVM VII.

Continuatio alterationis iuxta Zenonistam explicatur.

Dicendum est primò, alterationem non posse esse continuum adhuc per breuissimum oculi ictum quoad extensionem, in opinione constitutente continuum ex partibus indiuisibilibus. Hanc conclusionem à posteriori rectè probat Arriag. disp. 2. sect. 3. subsect. 2. quia in ictu oculi sunt tot temporis instantia, quot puncta in extensione vnius leuicæ, quod probatur ex motu Solis, qui in ictu oculi percurrit spatium, maius forsan, quam vnius leuicæ, & necessariò in quolibet indiuisibili acquirendi spatij vnum instans temporis infumit. Ex quo inferitur quod si agens applicatum passo in quolibet instanti temporis nullo intermisso, suam actionem extenderet per vnum indiuisibile subiecti, subiectu æquè extensum immutaturum, ac extensum est spatium, quod percurrit Sol in eodem tempore, ac proinde alterationem continuum quoad extensionem breuissimo temporis spatio per totum orbem esse extendendam, cuius oppositum docet experientia, cum videamus calefactionem durare multum temporis, & toto elapso tantum attingisse spatium iactus vnius lapidis.

Hæc ratio adduci posset ad eandem conclusionem probam in sententia Arist. video tamè infinitudine partium à multis eludendam esse, dicent enim in extensione vnius palmi qualitatis esse infinitas partes proportionales potentes correspondere partibus proportionalibus temporis, in quo mouetur Sol per vnam leuicam, licet hæc partes temporis correspondeant partibus proportionalibus vnius leuicæ. Hæc tamen illusio est non solutio, licet enim, quodlibet continuum conflet ex infinitis partibus negari nequit vnum esse maius alio saltem materialiter, & in manu non esse tot partes proportionales, quot sunt in toto brachio simul, & in manu, neque duo infinita quorum singula cuiuslibet partes proportionales correspondent singulis partibus alitis tertij non posse se extendere in partibus proportionalibus, & consequenter neque in aliquotis, hæc enim ex illis conflunt: ergo si singula partes proportionales motus cæli, & singula motus extensui alterationis correspondeat singulis proportionalibus temporis motus alterationis, & motus cæli correspondeant vni tertio in extensione, & consequenter inter se. Negabis correspondentiam inter infinita, quod facilius dices, quam percipies, sed non in his immoror.

Cognita à posteriori conclusione in sententia Zenonis illam probo à priori in vtraque opinione Aristotelica, & Zenonistica. Agens producit vniormiter difformiter in primo instanti, videlicet in prima parte subiecti calorem vt sex, in secunda calorem vt quatuor, in tertia vt duo, & nihil in quarta, quia duo gradus caloris, etsi vnum excedat non excessu sufficienti ad agendum, quia hic debet esse status, & determinatus, v. g. vt duo. In secundo instanti cum agens conseruet gradus productos in primo, non potest tantum calorem producere in secundo, quantum produxit in primo, licet hunc aliquantulum possit intendere, quia iam minorem inuenit resistentiam iuxta dicta Punct. 6. quapropter in secundo instanti producit in prima parte subiecti calorem vt quatuor (vt rem explicem non curo de octonario numero à Philosophis assignato) in secunda, vt duo, in tertia verò nihil, quapropter in hoc instanti non potest qualitas extendi ad quartam partem subiecti, quia tertia non fuit aucta propter paruum excessum, quem adquisiuit secunda respectu illius, in tertio verò instanti etiam in secunda parte vnicus tantum gradus produci-tur, cum duobus in instanti præcedenti productis, excessus sufficiens constituitur ad agendum in tertia, quæ duobus gradibus, quos in primo instanti adquisiuit, & alio in tertio produci potest.

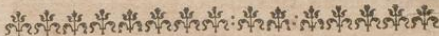
potest ad quartam partem subiecti calorem extendere. Re ita composita recte assignatur à priori ratio conclusionis à posteriori cognita in Zenonis sententia, quæ ratio conclusionem probat eodem modo in opinione constituyente continuum ex infinitis partibus.

4 Dicendum est secundò, intensiorem partem distantiam ab agente præcipuo non esse continuum. Hanc conclusionem pro Zenonitis, & Aristotelicis probat ratio facta in præcedenti. ex qua illam euidentem infero. Ad hoc ut intensio fiat in parte distantia per additionem vnius gradus necessum est fieri in partibus proximioribus per additionem plurium, quæ non potest simul ab agente produci: ergo ut producat vnius gradus in parte distantia, spectandum est tempus, quo intensio plurium graduum fuerit producta in partibus proximioribus agentis, & quo excessus determinatus sit productus in parte anteriori immediata illi, in qua intensio est facienda; cum verò hic excessus, & illa intensio fiant in tempore diuisibili, necessum est ut pars remota subiecti illud expectet ad qualitatem in se recipiendam.

5 Dicendum est tertio, intensiorem fieri continuè in partibus proximis passis. Hanc conclusionem trado pro Zenonitis, & Aristotelicis, quam sic probò. In parte proxima agentis nulla potest assignari ratio propter quam agens producat intensiorem in instanti sequenti quam non potuit in hoc producere in quo nihil produxit: ergo si illam poterit producere in sequenti potest in isto; ergo in hoc producet intensiorem, vel in isto illam producere nequit, neque in sequenti, illam efficere valebit. Quod docet Arriaga contrariam qualitatem exigere conferuari in præsentia contrarij per tantum tempus, quo cessat actio agentis, & illo transacto de nouo incipere, quia iam expletum fuit tempus, quo qualitas contraria petebat durare, absque fundamentum, & sine necessitate dicitur.

6 Obiicies ex Arriaga: Intensio qualitatis in parte proxima agentis est continua; ergo in ictu oculi tot indiuisibilia qualitatis intense acquirere pars subiecti, quot indiuisibilia spatij percurrit Sol in eodem tempore. Respondeo concedendo consequentiam, nullum enim est inconueniens asserere manum mediocriter calidam, habere tot indiuisibilia intensiōis qualitatis quot extensiōis spatium vnius leuæ, quia hæc indiuisibilia cum sint naturæ exilis in magna multitudinē leuiter immutant subiectum, ac proinde maximus illorum numerus requiritur, ut mediocriter pulsent potentiam, & sensationem, notabiliter dissonam, vel consonam pariant. Si obiicias intensiōem partis propinque agentis durare per spatium vnius horæ fore penè infinitam, dicam ego nullam intensiōem talis partis propinque durare per spatium vnius horæ, quia minor alio agens producat, quidquid potest producere, neque expectantiam aliquam contra me poteris inuenire.

7 Dicendum est quarto, agens producentem simul in parte proxima maiorem intensiōem excessu requisito ad operandum continuè extendere qualitatem vique ad partem illam, in qua intensio in instanti acquisita minor sit excessu requisito ad operandum. Rem explico, produxit calidum in primo instanti per quatuor partes subiecti, in prima quatuor gradus qualitatis, tres in secunda, duos in tertia, vnum in quarta: quibus productis, prima produxit quidquid potuit in secunda, & secunda in tertia, &c. quapropter requiritur ut postea agat quælibet pars anterior in subsequente, excessus aliquis determinatus, pono esse trium graduum, si agens in secundo instanti tantum producat duos in prima, nihil in secunda producat in illo instanti, si verò produxit tres in illo instanti, producentur duo in secunda sed nihil in tertia, quia secunda non habet excessum requisitum ut agat in illam. Si verò in secundo instanti quatuor produxisset in prima parte, in eodem producerentur tres in secunda, duo in tertia, & nihil in quarta, propter eandem rationem. Et quo maior intensio simul producat in prima parte subiecti, per partes plures illius intensio est continua; cum verò non possimus assignare intensiōem quam simul producat in prima parte non possumus partes annumerare, in quibus intensio est continua, sed tantum asserimus eo per plures partes fieri continuè, quo fortius est præcipuum agens, & intensiorem qualitatem simul producat in parte illi immediata.

CONTROVERSIA VII.

De raro & denso.

VASTIO est an raritas, & densitas ad qualitatem pertineant, & consequenter an rarefactio, & condensatio ad alterationem spectent: deinde non desunt aliqui, qui existimant viuientia per rarefactionem tantum augeri, & per condensationem minui, ideo controuersiam iustitio distinctam ab illis, in quibus de nutritione, & alteratione disserui.

PUNCTVM PRIMVM.

Definitur rarum, & densum, totiusque rei difficultas proponitur.

R Arum definiuit Aristoteles: Quod sub magnis dimensionibus parum habet materie: densum verò, quod sub parvis dimensionibus multum materie habet. Vtrumque inuenies in corpore nunc calido, & postea frigido, oleum enim quod frige factum parum spatij occupabat, nunc calefactum magnum spatium implet, ex hoc in fero idem corpus eodem modo se habens posse dici rarum respectu vnius, & densum respectu alterius, vel vtrumque respectu sui ipsius, secundum diuersos status. Hoc inspicies si ponas tria corpora entitatiuè æqualia secundum substantiā, & quantitatem, quorum vnum occupat tres vlnas spatij, aliud quatuor, & quinque aliud: corpus occupans quatuor vlnas spatij rarum dicitur respectu corporis, quod tres tantum replet, & densum respectu alius, quod quatuor adimplet. Idem dicito de eodem corpore quatenus potens est ad tres spatij vlnas contrahi, vel ad quatuor extendi. Hæc dixerim iuxta propriam sententiam, quam postea tradam, & iuxta sententias aliorum, qui raritatem, & densitatem non formaliter in qualitate constituunt, hi enim possunt asserere has qualitates specie distingui, & corpus occupans quatuor spatij vlnas differre à corpore quinque replente, quia remissiorem habet raritatem, & vtrumque differre à corpore, quod tres tantum attingit, quia hoc habet densitatem & illa raritatem qualitates inter se species differentes.

Suppono in omnium opinione rarefactionem, & condensationem fieri non posse, sine motu locali, & sine acquisitione nouæ præsentia, siue rarefactio, & condensatio in tali motu, & raritas, & densitas in præsentia per talem motum acquisita consistant, siue non in præsentia, sed in alia qualitate, seu alia quacumque entitate constituendæ sint. Ratio est manifesta, ut corpus densum rarefiat, extendi ad maius spatium necesse est, & ut condensetur debet contrahi ad minus spatium, quam antea occupabat, sed non potest corpus maius spatium acquirere, & acquisitionem relinquere, & minori contineri sine motu locali: ergo in rarefactione, & condensatione motum localem intercedere necesse est. Dixi rarefactionem, & condensationem fieri non posse, sine motu locali, quod intelligendum est, quando corpus acquisiuit raritatem, & densitatem, quæ prius tempore priuatum processerat. Si verò in eodem instanti, quo corpus creatur, vel producit rarefiat, vel densetur, tunc illa rarefactio, seu densatio non includit motum localem, sed dicit productionem præsentia quæ motus diceretur, si subiectum in instanti præcedenti existisset priuatum tali præsentia. Ex his colligo raritatem & densitatem semper præsentiam importare corporis rari, aut densi, & rarefactionem, & condensationem huius præsentia productionem.

His positis totum difficultatis negotium est, quomodo idem corpus habens easdem partes quantitatis possit modo pauciores, & postea plures spatij partes occupare, sine replicatione partium in eodem spatio, & sine repetitione eiusdem partis in diuersis spatij partibus. Ratio dubitandi desumitur ex eo, quod corpus quantitatum habet partes, siue finitas, siue infinitas, in se certas & determinatas:

R r 4 suppono